

G. N. POLJANSKAJA

PEREKONDLIK-
VARALINE JAGAMINE
JA
OSASTAMINE
KOLHOOSIPERES

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS

1950

NSV LIIDU KOHTUMINISTEERIUMI ÜLELIIDULINE
JURIIDILISTE TEADUSTE INSTITUUT

RAHVAKOHTUNIKU JA RAHVAKAASISTUJA
RAAMATUKOGU

I. T. GOLJAKOVI TOIMETUSEL

G. N. POLJANSKAJA

PEREKONDLIK-VARALINE JAGAMINE
JA OSASTAMINE KOLHOOSIPERES

ARHIIVKOGU

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1950

Originaali tiitel:

Г. Н. Полянская. Семейно-имущественные разделы и выделы в колхозном дворе

Юридическое Издательство Министерства Юстиции СССР. Москва — 1948.

Tõlkija E. Rajatamm.

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu

8782

ARHIIVKOGU

I peatükk.

KOLHOOSIPERE VARALISTE SUHETE ÜLDINE ISELOOMUSTUS.

§ 1. Perekonna ja töö põhimõtted kolhoosipere sisemises struktuuris.

Perekondlik-varalised jaotused ja osastamised kolhoosiperes toimuvad teistsugustel õiguslikkudel alustel kui töölise ja teenistuja perekonnas.

Üldreeglina kolhoosi astunud perekond moodustab kolhoosipere, mille liikmed on omavahel seotud mitte ainult perekondlike sidemetega, vaid ka ühise tööga kolhoosipere abimajandis.

NSV Liidu konstitutsiooni paragrahv 7 määrab, et «igal kolhoositalundil on peale põhisissetuleku üldkondlikust kolhoosi majapidamisest isiklikuks kasutamiseks talundi juures väike maatükk ja isiklikuks omandiks abimajapidamine sellel maatükil, elumaja, tootlikud kariloomad, kodulinnud ja põllumajanduslik väikeinventar — vastavalt põllumajandusliku artelli põhikirjale.»

Õueaiamaa antakse isiklikuks abimajandiks kolhoosiperele, mille kõik täisealised liikmed rakendavad oma põhitegevust üldreeglina peamiselt põllumajandusliku artelli kollektiivses majapidamises. Seega õigus abimajandi pidamisele tuletub kolhoosiliikmeks olemisest.

Kolhoosipere abimajandit peetakse kõikide tema liikmete ühise tööga ja ühiste vahenditega. Kolhoosipere liikmete ühise isikliku majapidamise tagajärjel luuakse nende vahel eriline vastastikune varaliste suhete süsteem, mis laieneb nii kõikidele abimajandi esemetele kui ka elumajale ja ühiselt kasutatavale elukondlikule varale.

Seega perekonna ja töö põhimõtete ühendamine kolhoosiperes määrab ära need erinevused, mis on kolhoosipere ja töölise ning teenistuja perekonna varaliste suhete vahel.

Seltsimees Stalin, rääkides NSV Liidu konstitutsiooni projekti kohta tehtavatest parandustest, lükkas tagasi ettepaneku asendada sõna «talupoeg» sõnaga «kolhoosnik» või «sotsialistliku põllupidamise töötaja». Seltsimees Stalin näitas seejuures, et «... Paranduse autorid ei pea nähtavasti silmas praegust, vaid tulevast ühiskonda, kus klasse enam ei ole ja kus töölised ning talupojad muutuvad ühtse kommunistliku ühiskonna töötajaiks. Järelikult jooksevad nad ilmselt ette.»¹

Selle paranduse autorid ei arvesta eriti, et «... kui enamik talupoegi on hakanud kollektiivselt maja pidama, siis ei tähenda see veel, et ta on lakanud olemast talupoeg, et tal ei ole enam oma isiklikku majapidamist, isiklikku maja jne.»²

On iseenesest mõistetav, et isiklikud mittevaralised perekonnaõigused on ühesugused kõikide kodanikkude jaoks. Kui aga kolhoosipere liikmete vastastikused varalised suhted kujuneksid üldiste perekondlik-varaliste suhete normide alusel, siis õiguse pere varale võiks saada pärimiskorras ainult sugulus-sidemete tõttu isik, kes ei ole millegagi kolhoosiga seotud ja kes ei võta osa kolhoosipere tööst. Seega aga oleks rikutud kolhoosipere abimajandi seos kolhoosiga; koos sellega oleksid rikutud ka pere-liikmete vara'ised õigused isiku kasuks, kes kuidagi ei võta osa pere tegevusest.

Sellepärast perekonnaõiguse normid abikaasade, vanemate, laste jne. varaliste suhete kohta, mis on aluseks perekonna vara jagamisel tööliste ja teenistujate perekonnas, on kolhoosipere jaoks kehtivad ainult niivõrd, kuivõrd, perekondlikud sidemed siin on eraldatavad kolhoosiliikmeks olemisest. Ainult neid varalisi õigusi, mis kolhoosipere liige võib teostada oma isiklike varaliste vahenditega, olenemata liikmeksolemisest peres, reguleeritakse perekonnaõiguse üldnormidega. Niisugused on näiteks kolhoosnikute kohustus lastele alimente maksta isiklikkudest varalistest vahenditest. Tuleb märkida, et kolhoosnikute sellised õigus-suhted, mis põhjenevad ainuüksi perekondlikel sidemetel, olenemata liikmeksolemisest peres, leiavad aset peaaegu üksnes siis, kui vaidlevad pooled on erinevate kolhoosipere liikmed või kui üks neist ei ole üldse pere liige.

Perekondlik-varaliste sidemete erinevus kolhoosiperes võrreldes tööliste ja teenistuja perekonna varaliste suhetega, seisnebki selles,

¹ J. V. Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1945 lk. 465.

² Sama, lk. 465.

et kolhoosis üheskoos elunevad perekonnaliikmed üldreeglina moodustavad kolhoosipere. Nii lapsed, kes on sündinud kolhoosipere liikmeist, või isik, kes tuleb kolhoosiperre abiellumise teel, omandavad pereliikmete õigused ainult sünni- või abielufakti tõttu. Sellepärast igasugune muudatus kolhoosis eluneva perekonna koosseisus, mis endast kujutab kolhoosipere, toob endaga kaasa nende isikute mitte ainult kui perekonnaliikmete, vaid esmajoones kui kolhoosipere liikmete varaliste suhete muutumise.

Selletõttu kolhoosis eluneva perekonna koosseisust lahkumine toob üldreeglina kaasa kolhoosiperest osastamise, mis toimub erinormide põhjal vastavalt kolhoosipere perekondlik-varalistele jagamistele ja osastamistele.

§ 2. Kolhoosipere vastastikuste varaliste suhete lühike iseloomustus.

Kolhoosipere liikmeiks on:

a) kolhoosi liikmed, kelle peamine tegevus on töö kolhoosi ühismajandis ja kes vastavalt artelli põhikirjale peavad isiklikku abimajandit õueaiamaal, mis on selleks kolhoosi poolt eraldatud kolhoosiperele;

b) kolhoosi liikmed, kes ajutiselt on eemal sõjaväeteenistuse ja mobilisatsiooni tõttu või on valitud riigi või ühiskondlikku teenistusse, samuti haiguse, õppeasutises viibimise või ajutiselt organiseeritud äramineku tõttu;

c) kolhoosi liikmed, kes vanaduse või invaliidsuse tõttu ei tööta enam kollektiivses majapidamises, ega ka kolhoosipere abimajandis;

d) peale selle kuuluvad kolhoosipere koosseisu järgmised isikud, kes ei ole kolhoosi liikmed: kolhoosiliikmete lapsed nende sündimise momendist, kohalikud töölised ja teenistujad — kolhoosipere perekonnaliikmed, kes perre on tulnud abiellumisel või teistel alustel või kes on kolhoosi nõusolekul üle läinud tööle riiklikesse asutistesse ja ettevõtetesse.

Seega liikmeks olek kolhoosis ja liikmeks olek kolhoosiperes alati ei ühti.

Kahtlemata ei või olla üksiktalupojad kolhoosipere liikmeiks.

Kolhoosipere koosseisu võivad kuuluda ka isikud, kes ei ole küll suguluses kolhoosiperega (esimeses järjekorras kolhoosi liikmed), kuid võtavad osa kolhoosipere ühisest abimajapidamisest. (Niisugusena on levinud kõrvalise isiku vastuvõtmine kolhoosipere koos-

seisu majanduslike tööde tegemiseks peres, kus on ainult töövõime-
tud.)

Kolhoosipere vara kuulub temale isikliku omandiõiguse alusel; kolhoosipere isikliku omandiõiguse objektiks on vastavalt NSV Liidu konstitutsiooni §-le 7 elumaja ja abimajand suuruses, mis piiriteldud põllumajandusliku artelli põhikirjaga; peale selle on kolhoosipere isiklikuks omandiks ükskõik millisel määral elukondlik vara, kuivõrd see teenib pereliikmete ühiseid vajadusi.

Loeteldud vara liigid moodustavad kolhoosipere isikliku omandi, olenemata sellest, kas need on omandatud ühiselt kõigi pereliikmete poolt või ainult ühe või mitme liikme poolt.

Kolhoosipere isiklik omand kuulub kõigile tema liikmetele ühiselt ja on seega teatud mõttes kaasomand. Kuid siiski, erinevalt kaasomandist, mis kuulub osanikele mõttelistes osades (Vene NFSV TsK § 61 — 65) on kolhoosipere kaasomand osadeta. See tähendab, et kolhoosipere kogu normaalse tegevuse kestel iga pereliikme õigus kolhoosipere isikliku omandi osale jääb teadmatuks; see selgub ainult perekondlik-varalise jagamise või osastamise momendil, s. o. siis, kui kolhoosipere isiklik omand lakkab olemast. Kolhoosipere isiklik omand, erinevalt kaasomandist tunnistatakse tema liikmete ühiseks omandiks ja kuulub erilisele õiguslikule reguleerimisele.

Kolhoosipere isiklik omand kui omand, mis kuulub kõigile pereliikmeile ühiselt, ei ole päritav ja kolhoosipere ühe liikme surma korral jääb kõikidele allesolevatele pereliikmetele, olenemata nende sugulusastmest surnuga. Erandi moodustab juhul, kui suri kolhoosipere viimne liige. Sel juhul kolhoosipere isiklik omand sisuliselt ühtib pere ainsa liikme isikliku omandiga ja kuulub ülemine-
misele pärimise teel.

Kolhoosipere vara pärimine, pärast pere viimse liikme surma reguleeritakse Vene NFSV tsiviilkoodeksi § 416 — 436 ja teiste liiduvabariikide tsiviilkoodeksite vastavate paragrahvidega.

Kolhoosipere isikliku omandi kõrval on olemas ka üksikute pereliikmete isiklik omand.

Üksikute pereliikmete isiklikuks omandiks on nende isiklikus kasutamises olev vara, kuid tingimusel, et see on omandatud isiklike vahendite eest. Pereliikmete isiklikuks omandiks on samuti see vara, mis tunnistatakse üksikutele pereliikmetele isiklikult kuulu-
vaks kohaliku tavaõiguse järgi.

Pereliikmete isiklikuks omandiks ei või mingil tingimusel olla vara, mis Konstitutsioonis on märgitud kolhoosipere isikliku omandina.¹

Kolhoosipere üksikute liikmete isiklik omand põhjeneb õigusel, mis on kodanike isikliku omandi suhtes kindlaks määratud NSV Liidu konstitutsioonis §-s 10.

Kolhoosipere liikmete vastastikuseid varalisi suhteid iseloomustab kõigi pereliikmete võrdne õigus kasutada ühiselt omandit ja kõigi pere täisealiste liikmete võrdne õigus seda vara valitseda. Vene NFSV maakoodeksi § 67 kriipsutab alla, et õigus varale kuulub kõigile pereliikmetele, olenemata soost ja east.

Juba kolhoosipere varaliste suhete lühikesest iseloomustusest nähtub, et perekonna ja töö aluste ühtimine, millest meie rääkisime eespool, läbib kolhoosipere kogu organisatsioonilis-õiguslikku struktuuri.

See väljendub kolhoosipere liikmete koosseisus, kus kõrvuti kolhoosipere perekonna-liikmetega on isikud, kes ei ole nendega suguluses, see nähtub samuti kogu ühiselt kasutatava vara tunnistamisest kolhoosipere isiklikuks omandiks, olenemata sellest, milliste pereliikmete poolt see on omandatud; sellele on ehitatud pereliikmete õiguste võrdsuse põhimõte pere varale; sellega määratakse varaliste õiguste tekkimine isikuil, kes on perre juurde tulnud, ja nende õiguste lõppemine perekonna liikmetel, kes lahkuvad perest; lõpuks töö ja perekonna aluste ühtimine väljendub seadusandja keelus üle anda kolhoosipere vara pärimise teel, kui peresse jäävad pereliikmed, kes olid surnuga seotud olgugi ainult töö, aga mitte sugulussidemetega, ja tunnistades pärimisõigust pere vara suhtes peale viimse pereliikme surma, kui jõusse astuvad perekonnaliikmete sugulusel põhjenenud pärimisõigused.

§ 3. Kolhoosipere sisekorda reguleerivad normid.

Kolhoosipere isiklikku omandiõigust ja pereliikmete isiklikku omandiõigust reguleerivad põhialused on antud NSVL konstitutsiooni § 7 ja 10.

¹ D. M. Genkini teesid aruandes «Право личной собственности в СССР» таамatus «Научная сессия, посвященная — 20 летию существования Всесоюзного института юридических наук» (1925—1945 гг.). Aruannete teesid, lk. 20, tees 8.

Erilised seadussätted, mis määravad kindlaks talupoja talundipere varalised suhted, on antud Vene NFSV maakoodeksi 1922—1929. a. väljaannete jaos V «Talust» ja teiste liiduvabariikide maakoodeksite vastavates jagudes.¹

Kolhoosipere ja üksiktalundipere erinevad põhjalikult teineteisest. Üksiktalundipere teeb koos kõik põllumajanduslikud tööd eramajapidamise alusel, kolhoosipere aga majandab ühiselt ainult isiklikku abimajandit lisaks oma põhitööle, mida teevad pereliikmed kolhoosi kollektiivses sotsialistlikus majapidamises, kusjuures õigus kolhoosipere abimajandi pidamiseks tuleneb liikmeksolekust kolhoosis.

Kolhoosipere, samuti kui ka üksiktalundipere kujutab endast, erinevalt tööliste ja teenistuja perekonnast, omapärast perekondlik-tootmisühikut või «perekondlikku tööliitu».

Kolhoosipere ja üksiktalundipere kogu oma sotsiaalse ja majandusliku erinevuse juures kujutavad nii üks kui teine endast talundiperet.

Seetõttu on paljud liiduvabariikide maakoodeksite normid, mis puudutavad talundipere sisemist organiseerimist, kohaldatavad ka kolhoosiperele. Nii näiteks pereliikmete varanduslike õiguste võrdsus, mis on kindlaks määratud Vene NFSV maakoodeksi § 67 ja teiste liiduvabariikide maakoodeksite vastavate paragrahvidega, samuti pere omandi konstruktsioon ja perekondlik-varaliste jagamise kord, on tähtsad kolhoosipere suhtes. See asjaolu müidugi ei eita maakoodeksite täiendamise vajadust uute normidega ja vanade normide kohandamist nende õigussuhetega, millele ehitatakse kolhoosipere vastastikused varalised suhted. Vastupidi, maakoodeksite mõned sätted, nagu näiteks need, mis määravad kindlaks pereliikmete vahekorra põllukülvikute suhtes, ei ole kohaldatavad kolhoosiperele.

On vaja märkida, et Vene NFSV Kohtu rahvakomissari ja Põllutöö rahvakomissari instruksioon 1927. a. «Perekondlik-varalise jagamise kohta põllumajapidamistes (taludes)»,² mis oli välja antud maakoodeksi lühikeste sätete laiendamiseks, paljudes osades ei ole kaotanud oma aktuaalsust kohaldamisel kolhoosipere suhtes.

Eriküsimused, mis on omased just vastastikustele varalistele

¹ Üksikute erinevustega Valgevene ja Ukraina maakoodeksites, millest juttu on allpool, annavad kõik maakoodeksid ühesuguse normide süsteemi.

² VSKK 1927, nr. 32, art. 213.

suhetele kolhoosiperes ja mida ei ole käsitletud maakodeksites, reglementeeritakse NSVL Ülemkohtu pleenumi, varemalt aga liidu-vabariikide ülemkohtute presiidiumide määrustega.

Siin peab esmajärjekorras nimetama Vene NFSV Ülemkohtu Presiidiumi määrust 3. märtsist 1932. a. (protokoll nr. 7) kolhoosnikute poolt väljateenitud normipäevade tasu pärandamise kohta¹, samuti NSVL Ülemkohtu Pleenumi määrust 29. juulist 1943. a. «Kolhoosiperede ja üksiktalude vara jagamise ja osastamise asjade arutamisest kohtute poolt neil juhtumeil, kui pereliige viibib Punaarmee või sõja-merelaevastikus».²

Mitte vähem tähtsust pole perekondlik-varaliste jagamise asjades väljakujunenud kohtupraktikal, mis peegeldub NSVL Ülemkohtu Tsiiviilasjade Kohtukolleegiumi avaldatud määrustes.

Teatud tähtsus perekondlik-varaliste jagamise ja osastamise asjade lahendamisel on kohalikul taval, kuivõrd see ei ole vastuolus seadusega. Sellest räägib Vene NFSV maakodeksi § 8, nimetades teiste maaõiguse allikate hulgas maaühingute kohalikke tavasid, kui nende kohaldamine ei ole vastuolus seadusega. See asjalu, et maaühingud 1930. a. likvideeriti kõikides rajoonides Vene NFSV kollektiviseerimisel ja edaspidi kogu Nõukogude Liidus, ei räägi veel keeldumisest tunnistada tavadele õigusallika osa, kuna maakodeksi sisust on näha, et maaühingu tavade all mõistetakse kohalikke tavasid.³ Kohalikele tavadele kui õigusallikale toetub otseselt Vene NFSV maakodeksi § 77, mis puudutab talupoegade talude jagamist. See paragrahv näitab, et isiklikul kasutamisel olevaks varaks, mis ei kuulu jagamisele, on see, mis on omandatud isiklike vahendite eest, kuid «samuti see vara, mis tunnistatakse kohaliku tava järgi üksikutele talundipere liikmetele isiklikult kuuluvaks». Analoogiline paragrahv on Ukraina NSV maakodeksis.⁴

¹ Vene NFSV tsiiviilkoodeks, lisamaterjalid § 416 juurde.

² Сборник действующих постановлений Пленума и директивных писем Верховного Суда СССР, М., 1946, стр. 173—174.

³ Maaühingute organisatsioon Lääne-Ukrainas, Lääne-Va'gevenes ja Moldaavias 1945. a. tõstab üles tava osa, sest et nende maaühingute põhikirjad otse toetuvad seadusega mittevastuolus olevale tavale kui õigusallikale. On siiski vaja mainida, et see ei puutu kolhoosiperedesse, kuna maaühingutesse ühinevad ainult üksiktalupoegade majapidamised.

⁴ Vastava paragrahvi redaktsioon Valgevene maakodeksis, mis püüab üldse keelduda tunnistamast tavade õigusallika osa, on ebamäärane! Valgevene maakodeksi § 74 räägitakse, et isiklikul kasutamisel olevaks varaks, mis

Jagamiste praktika räägib tava säilitamisest õigusallikana. Nii näiteks Naro-Fominski rajoonis Moskva oblastis eksisteerib kohtu poolt tunnistatud tava, millele vastavalt viiesinalise maja jagamisel (s. o. kui maja on jagatud seinaga pooleks) kahe uuesti moodustatava majandi vahel, kui sellele järgneb poole maja ära-vedu teisele kohale või selle müümine lammutamiseks, «viies» sein kuulub sellele majandile, mis jääb kohale (materjalidest, mis on autori poolt kogutud Naro-Fominski ühiskondlike külakohtute uurimisel 1938. a. kaks analoogilist juhtu Ivanovi külanõukogus).

Perekondlik-varalistel jagamistel ei ole kohaldatavad üldised tsiviil- ja perekonnaõiguse normid.

Perekonnaõiguse kohaldamisest vastastikustele varalistele suhetele kolhoosiperes oli juba juttu eespool. Mis puutub kaasomandi mõtteliste osade eeskirjadesse (Vene NFSV TsK § 61—65), siis võib neid kohaldada kolhoosipere liikmete vahelistes vastastikustes suhetes niivõrd, kuivõrd need ei puuduta jagamisi.

Pereliikmetel on õigus ühiselt muretseda igasuguseid esemeid oma isiklike vahendite eest (näiteks kaks venda — ühe pere liikmed, kus peale nende on veel teisi liikmeid, muretsevad koos grammofoni; niisugune grammofon on nende kahe venna kaasomand, aga mitte kogu pere ühisomand). Pere ühisomand omakorda võib olla mõtteliseks osaks mõne ühisomandi esemes, mis kuulub kahele või rohkemale perele (näiteks kahe pere ühine omand — lehm). Sel juhul sellise ühise omandi eseme osanikeks on pered tervikuna, mitte aga nende üksikud liikmed.

Selliseid juhtumeid esineb aga harva ja need ei ole iseloomustavad. Peab alla kriipsutama, et normid, mis käsitlevad kaasomandit mõttelistes osades, kahtlemata ei ole kohaldatavad kolhoosipere ühisomandi jagamisel.

Mingil juhul ei või olla ühisomandit kolhoosipere ja tema liikmete vahel, sest asi, mis omandatud pereliikme mistahes vahendite eest, kui sel on tähtsust kõikide pereliikmete suhtes, saab kõikide pereliikmete ühiseks omandiks.

ei kuulu jagamisele, on peale selle, mis omandatud isiklike vahendite eest, «samuti see vara, mis tunnistatakse üksikutele taluliikmetele isiklikult kuuluwaks». Kelle poolt tunnistatakse, jääb niisuguses redaktsioonis täiesti selgusetuks.

II peatükk.

MILLISTELE MAJANDITELE JA MILLISTEL JUHTUDEL KOHALDATAKSE KOLHOOSIPERE PEREKONDLIK- VARALISTE JAGAMISTE JA OSASTAMISTE NORME.

§ 1. Kolhoosipere perekondlik-varalise jagamise ja eraldamise mõiste.

Talupoja talundi jagamise ja osastamise mõiste on antud Maa-koodeksis.

Talupoja talundi jagamise all mõistab Maakoodeks kahe või rohkema iseseisva põlluharimismajandi moodustamist.

Erinevalt jagamisest ei eelda talupoja talundist selle liikmele tema vara osa osastamine iseseisva talumajandi moodustamist selle poolt, kellele varaosa osastatakse (Vene NFSV maakoodeksi § 74).

See jagamise ja osastamise piiritlemine on põhimiselt kohaldatav ka kolhoosiperele. Tuleb ainult märkida, et kolhoosipere jagamisel võib rääkida mitte kahe või rohkema iseseisva põllumajandusliku majandi moodustamisest, vaid kahe või rohkema uue kolhoosipere, kes peavad abimajandit, moodustamisest.

Nagu teada, seisneb üksiktalundi jagamine esiteks kruntide ja teiseks talundi liikmete ühise omandi jaotamises uute moodustatud talundite vahel (Vene NFSV maakoodeksi § 73).

Kolhoosikorra tingimustes, mil pereliikmete maad on ühendatud sotsialistliku kollektiivse majandi pidamiseks ja kolhoosipere kasutamiseks on ainult väike õueaiamaa, ei või leida aset maatükkide jaotamine. Siin võib olla juttu kas jaotatava pere õueaiamaa jagamisest uute tekkivate perede vahel või uuele tekkinud perele kolhoosi poolt uue maa andmisest õueaiamaaks kolhoosi vabast õueaiamaa fondist.

Küsimus õueaiamaast otsustatakse maa tingimustes kolhoosi poolt. Kui kolhoosi ja kolhoosipere vahel maa tingimustes tekib

vaidlus maa kohta, siis lahendatakse see administratiivkorras, sest vaidlused maa üle ei kuulu kohtuorganite kompetentsi.

Maavaidlused õueaiamaa jagamise kohta aga «linna» kolhoosides, kus need maad ei ole kinnistatud kolhoosidele, vaid asuvad linnanõukogu vahetus juhtimises, alluvad kohtu lahendamisele. Kui aga niisuguse «linna» kolhoosi tingimustes tekib küsimus uuele moodustatavale perele uue õueaiamaa andmisest linna hoonetatavaist maadest, siis see küsimus otsustatakse linnanõukogu vastavate organite poolt.

Kolhoosipere liikme osastamise juhtudel, iseenesest mõista, ei nõuta kolhoosi eelnevat nõusolekut.

Vaatamata täpsele vahetegemisele, mis maakoodeksis on läbi viidud jagamise ja osastamise vahel, ei ole see küsimus alati selge kolhoosiperele kohaldamisel selletõttu, et siin ei ole niisugust maaõiguste jaotamise selgesti nähtavat tähtsust, mis on iseloomulik üksiktalundite jagamistele. Kuid sel küsimusel on oluline tähtsus, sest et taludes, kus on taluliikmeid, kes pole kohal Nõukogude armee või sõjamerelaevastikus viibimise tõttu, võib toimuda ainult osastamine, jagamisi aga ei lubata.¹

Kohtupraktikas tehakse mõnikord seda viga, et jagamise all tunnustatakse talundi põhimise või kogu vara jaotamist, osastamise all aga talundi osa vara jaotamist.

Nii rahvakohus P. V. Bõkova hagi A. V. Bõkova vastu (Vino gradovi rajoon, Moskva oblast) näitab ära, et antud talus ühe tema liikme, kes on Nõukogude armee ridades, äraoleku tõttu võib aset leida varanduse osastamine, mitte aga jagamine. Hageja aga ei palunudki jagamist, sest ta tahtis jaotada elukondlikku vara, aga mitte talundi põllumajanduslikku vara ega loonud uut talundit.

Vahe jagamise ja osastamise vahel ei seisne selles, kas jaotatakse vara suurem või väiksem osa, või mitu pereliiget perest lahkub, vaid nagu eespool mainitud, jagamise tundemärgiks kolhoosiperes on ühest majandist kahe või rohkema tekkimine, mis võib leida aset ainult õueaiamaa võimaldamise või endise talundi juures oleva õueaiamaa jagamise tingimusel.

Praktikas tekib tihti küsimus jagamise ja osastamise mõiste kohta hagi esimese osa võimaldamise kohta kolhoosipere elumajas.

¹ Vt. NSVL Ülemkohtu pleenumi määrus 29. juulist 1944. a. «NSVL Ülemkohtu praktika» 1944. a., I—VII lk. 3.

Meie arvame, et seda küsimust võib lahendada, lähtuda neist üldistest sätetest jagamise ja osastamise erinevuse kohta, millest eespool mainitud. Järelikult, kui kolhoosipere liikmed kooselu võimaluse tõttu jagasid oma vahel elumaja kaheks osaks ja lõpetasid ühise koduse majapidamise, kuid peavad ühis-abimajandit õueaiamaal, siis ei leia aset uue kolhoosipere tekkimine, see tähendab on tegemist osastamise, aga mitte jagamisega.

Kui aga kolhoosipere liikmed ühes maja jaotamisega jagasid (kolhoosi loaga) õueaiamaa või kui kolhoos võimaldas eraldunud liikmeile, vaatamata sellele, et nad elavad samas majas, uue õueaiamaa teises kohas õueaiamaa tagavarafondist, siis on see uue kolhoosipere tekkimine ja järelikult on see jagamine.

Nagu juba eespool mainitud, nii jagamise kui osastamise juhtudel kuulub kohtulikule arutusele ainult küsimus vara kohta, mis kujutab endast pere isiklikku omandit, aga mitte maa kohta, mis on antud temale kasutamiseks.

Vaatamata sellele on kohtul jagamise ja osastamise juhtudel mitmesugused ülesanded; jagamise juures peab kohus vara jaotama nii, et oleks tagatud mõlema pere majanduslikud vajadused; pere üksikute liikmete osastamisel seisneb kohtu ülesanne selles, et võimalikult kaitsta selle kolhoosipere abimajandi terviklust, milles toimub osastamine.

Erinevus jagamise ja osastamise vahel seisneb õiguslikust küljest selles, et pere jagamine hävitab pere kui tervikkollektiivi ja loob selle asemele kaks või enam uut kollektiivi, osastamine perest aga ei hävita antud kollektiivi, vaid ainult vähendab arvulist koosseisu ja vara hulka.¹

Maaseadusandlus piiritleb perekondlik-varalisi jagamisi ja osastamisi vabatahtlikul kokkuleppel ja kohtuotsuse järgi.

Jagamise juures vabatahtlikul kokkuleppel peavad jaotajad esitama külanõukogusse registreerimiseks jagamiseakti, näidates ära: a) millal ja milliste pereliikmete vahel on toimunud kokkulepe jagamise kohta; b) milline vara kuulub jagamisele ja kuidas see jagatakse; d) jagamise tähtaeg ja kord; e) teised jagamise tingi-

¹ Vt. Д. М. Генкин, Дела о семейно-имущественных разделах в теоретическом труде Д. М. Генкина, В. И. Серебровского, Г. К. Москаленко. Судебная практика по гражданским делам в период войны, lk. 24.

mused, mis ei ole vastuolus seadusega; 1) kokkuleppe-osaliste allkirjad.

Jagamine vabatahtlikul kokkuleppel nõuab samuti maa küsimuse lahendamist.

Külanõukogu võib keelduda jagamisakti registreerimisest ainult sel juhul, kui jagamise tingimused on vastuolus seadusega.

Kui jaotajad ei jõua oma vahel kokkuleppele, siis pere jagatakse või osastatakse kohtukorras.

Kõikidel juhtudel igasugused muudatused pere koosseisus, uute perede tekkimine ja nende majaperemehed märgitakse külanõukogu majandi raamatus (vaata Maakoodeksi § 72 ja määruslikku külanõukogu kohta).

Uute perede tekkimine, samuti ka muudatused nende maade kasutamises kantakse kolhoosi nõõritud maaraamatusse ja riiklikku maaregistreerimise maaraamatusse, mis asub rajooni täitevkomitee maaosakondades.

Pere jagamine võib aset leida ainult mõne pereliikme soovil.

Teisiti on asi perest osastamisega. Esineb juhtumeid, kus kolhoosipere varast osastamine ei toimu mitte pereliikme soovil, vaid kohtuorganite määramisel.

Nagu teada, kuulub pere ühine omand kõigile tema liikmetele. Maakoodeksi § 71 kohaselt on kehtiv üldreegel, et pere vara ei või määrata pere üksikute liikmete võlgade maksmiseks (kaasa arvatud majaperemees), mis on nende poolt tehtud oma isiklikeks vajadusteks. Siiski NSVL Kohtu RK 28. septembri 1939. a. instruksiooni «Kohtuotsuste täitmise korra kohta» § 51 märgib, et «sissenõude korral nii kolhoosi- kui ka üksik talundipere liikmetelt, kui võlgnevus, täitelehe järgi käib tema isikliku võla kohta, võib sissenõuet pöörata nii temale isiklikult kuuluvale varale kui ka tema varaosale talundipere ühises majapidamises.»¹ Järelikult, kuigi pereliikme isiklike võlgade eest ei vastuta talundi vara tervikuna, kuid vastutus võib olla temale pandud selle osa suuruses, mis kuulub talundi varast talundipere antud liikmele. Siit tuleneb osastamise vajadus, mis on tekkinud talundipere liikme tahtmata.

Edasi märgib instruksioon, kuidas teostatakse sellist osastamist. «Talundipere liikme vara osa kindlakstegemist, temalt isikliku võla sissenõudmisel toimetab kohus kohtutäituri esitusel». Viimane on kohustatud seejuures esitama talundi vara nimekirja,

¹ Juhend kohtuotsuste täitmise korra kohta, Jurizdat, Moskvaa 1939. a.

millesse on sisse kantud esemed, millele instruksiooni § 50 järgi ei või sissenõudmist pöörata.¹

Sundkorras osastamine võib aset leida mitte ainult pere liikmelt sissenõudmise korral; hooldusorganite taotlusel võib kohus sundkorras osastada alaealiste osa, kui seda nõuavad laste huvid ja nende edaspidise elu korraldamise vajadus. Sundkorras osastamine võib leida aset ka pereliikme vara konfiskeerimisel.

Vastavalt Vene NFSV kriminaalkoodeksi § 40 seisneb vara konfiskeerimine süüdimõistetute kogu vara või kohtu poolt täpselt määratud vara, mis on tema isiklikuks omandiks või osaks ühismandist sunduslikus ja tasuta võõrandamises riigi kasuks. Nagu Vene NFSV kriminaalkoodeksi § 40 edasisest tekstist nähtub, on selles jutt ühismandist laiemas mõttes, kaasa arvatud ka talundipere ühismand. Tähendab, ka konfiskeerimine eeldab süüdioleva kolhoosipere liikme omandi osa kohustuslikku osastamist pere varast hoolimata pere tahtest.

Osa küsimus on iseseisev küsimus isiku omandiõigusest pere vara osale ja kriminaalkohus, kes asjas tegi kohtuotsuse, ei pea ega või otsustada seda puhttsiviilõiguslikku küsimust.² See lahendatakse rahvakohtu erimäärusega kohtutäituri esilduse tegemise järele, olenemata sellest, millise kohtu poolt oli tehtud kohtuotsus vara konfiskeerimise kohta.

Osa eraldamise kord pere varast konfiskeerimisel on sama, mis isiklike võlgade sissenõudmisega puhul. Asjasse peab juurde tõmbama kõik huvitatud isikud. Vene NFSV Ülemkohtu Kohtukolleegiumi määrus (nr. 16-V-6-109, 1946. a.) S. T. Miljajevi asjas, kes mõisteti süüdi temale isiklikult kuuluva vara konfiskeerimisega, märgib ära, et rahvakohtu poolt süüdimõistetute osa kindlaksmääramisel «ei ole TsPK § 172 korras kaasa tõmmatud linna rahandusosakond kui asjast huvitatud organisatsioon. Edasi, TsPK § 80 rikkumisega kohus ei selgitanud, kes käesoleval ajal juhib majapidamist ega tõmmanud majaperemeest kaasa kostjana; peale selle

¹ Edasi räägib instruksioon, millistel juhtudel talu liikme isiklike võlgade eest erandina vastutab talundi vara tervikuna, kuid see ületab talundiperest osastamise küsimuse raamid. Need, kes on sellest huvitatud, võivad tutvuda vastavate eeskirjadega instruksiooni § 50 ja 51.

² NSVL Ülemkohtu Tsiviilasjade Kohtukolleegiumi määrus 7. juulist 1945. a. analoogilises küsimuses, mis seotud vara üleskirjutusest vabastamisega, määrab kindlaks, et «vaidlused omandiõiguse üle ei allu sõjatribunali-dele» («NSVL Ülemkohtu praktika», 1946. a., V vihik, lk. 30).

kohus ei nõudnud välja külanõukogu tõendit antud majandi pere-
liikmete arvu kohta. Ilma nende andmeteta kohus ei võinud kind-
laks määrata vara osa, mis kuulub süüdimõistetud S. T. Milja-
jevile».

§ 2. Isikliku majandi liigi kindlaksmääramine, milles toimub perekondlik-varaline jagamine või osastamine.

Perekondlik-varalise jagamise või osastamise asja lahendava
kohtuorgani esimeseks ülesandeks on kindlaks määrata, millisesse
liiki kuulub isiklik majand, kus toimub jagamine või osastamine;
kas antud majand on talundipere või tööliste ja teenistujate pere-
kondlik koondis.

Selisel isikliku majandi liigi kindlaksmääramisel on suur prak-
tiline tähtsus jagamist või osastamist teostavate isikute varaliste
õiguste kindlaksmääramisel. Seda võib illustreerida järgmise näi-
tega kohtupraktikast.

Kodanik A. V. Prassolova esitas hagi A. V. Grigorenko vastu
vara jagamise kohta (Voroneži oblast). Hageja oli vangis, kui tema
ema ja vend, kellega ta pidas ühist majandit, surid. Tulles tagasi
majja A. V. Prassolova leidis seal surnud venna naise A. V. Grigo-
renko, kes ei lasknud A. V. Prassolovat majja, mille tõttu A. V.
Prassolova esitas hagi vara jagamise kohta.

Rahvakohus jättis A. V. Prassolova hagi rahuldamata sel põh-
jusel, et ta laskis mööda aegumistähtaja, mis kehtestatud hagi esi-
tamiseks talundi jagamise kohta. See kohtuotsus jäeti jõusse Voro-
neži oblastikohtu tsiviilasjade kohtukollegiumi poolt.

Vene NFSV Ülemkohtu Tsiviilasjade Kohtukollegiumi määru-
ses antud asjas on näidatud, et rahvakohtu põhiliseks veaks on see,
et kohus ei teinud kindlaks, kellele kuulub vara, mille üle käib
vaidlus, kas põllumajanduslikule talundiperele või linna tüüpi pere-
kondlikule koondisele. Kui tehakse kindlaks, et vara moodustab
põllumajandusliku pere omandi, siis peab kohus välja selgitama,
kas kostja V. A. Grigorenko on antud põllumajandusliku pere liige
ja samuti, kas ta on külanõukogu majandite nimekirjas. Kui kohus
tunnistab, kostja on pere liige, siis kogu talu vara peab kuuluma
temale kui pere ainukesele liikmele, sest et hageja, mitte osa võttes
pere tegevusest üle kahe külvikorra, on kaotanud kõik pereliikme
õigused.

Kui aga tehakse kindlaks, et majand kuulub linna tüüpi majan-

dite hulka, siis vastavalt NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi seadlusele 14. märtsist 1945. a. kuulub hagejale samuti õigus varaosale kui pärijale peale ema surma. Sel juhul kohus pidi kindlaks tegema päranditombu ja pärijate ringi (Vene NFSV Ülemkohtu Tsiviil-asjade Kohtukollegiumi määrus nr. 14-V-6-91, 1946. a.).

Sel viisil A. V. Prassolova hagi saatus olenes vahetult sellest, millisesse liiki kuulus antud majand.

× Isikliku majandi liigi määramine aga ei ole alati kerge. Veel hiljuti võis kõrvutada küla talundipere varalisi vahekordi linna perekonna varaliste vahekordadega. Kuid praegu, millal stalinlike viisaastakute jooksul linna ja tööstuse üleshitamise tormilise kasvu tagajärjel paljud maa-asulad on moodustunud ümber uuteks linnadeks või liitunud vanade linnadega ja linna piirides on tekkinud nõndanimetatud «linna kolhoosid», maal aga elavad isikud, kes ei ole vahetult seotud põllumajandusega (maa intelligents, kohalike ettevõtete töölised ja teised), ei tule kõrvutada külatalundiperet linna perekonnaga, vaid kolhoosiperet tööliste ja teenistujate perega, sõltumata sellest, kas pere asub maal või linnas.

Selle kõrvutamise seisukohalt on tarvis kõigepealt kindlaks teha see üldine olukord, et kolhoosipere varaline režiim laieneb ühtlaselt ka kolhoosiperele, mis asub linna piirides, ja vastupidi, see režiim ei ole kohaldatav tööliste ja teenistujate perekondade kohta isegi siis, kui nad elavad maal.

Kolhoosipere vastastikused varalised suhted laienevad ka peredele, mille liikmed on kalurikolhoosides, maa ühisharimise ühinguis ja kolhoosides, mis ühendavad põllumajanduslikku ja töönduslikku tegevust (niinimetatud «töõnduskolhoosides»).

Suuri raskusi teeb isikliku majandi liigi kindlaksmääramise küsimus, kui ühes peres elavad kolhoosiliikmed koos tööliste ja teenistujatega, moodustades nõndanimetatud «segapere».

Sellise isikliku majandi liigi küsimust ei saa alati otsustada pere liikmete-kolhoosnikute ja tööliste arvilise vahekorra alusel (näiteks, kui neid on võrdne arv), olgugi, et sellel arvilisel vahekorral on määrav tähtsus. Põhiline erinevus seisneb üldiselt peetava majandi iseloomus.

Oma liikmete koosseisult segapere kolhoosipereks tunnustamise aluseks on:

1) Õueaiamaa andmine kolhoosi poolt;

2) Õueaiamaa suurus vastavalt põllumajandusliku artelli põhikirjale:

3) abimajandi suurus vastavalt NSVL konstitutsiooni § 7 ja põllumajandusliku artelli põhikirjale;

4) põllumajandusmaksude ja andamite tasumine.

Kuna töölise või teenistuja õueaiamaa võib olla eraldatud mitte ainult riigimaade fondist, vaid samuti ka kolhooside maamassiividest, siis esimene tunnus pole alati otsustavaks, samuti ei ole otsustavaks ka teised ülejäänud tunnused üksikult. Isikliku majandi liigi küsimus segaperes kuulub lahendamisele kõigi tundemärkide arvestamisel, samuti kolhoosnikute ja tööliste arvulise vahekorra arvessevõtul majandis.

On vajalik märkida, et segapere majandi liigi kindlaksmääramise küsimus muutub mõnikord äärmiselt keeruliseks linnades neil juhtudel, kui kolhoosipere õueaiamaad ei kuulu kolhoosimaade fondi, vaid alluvad üldistele reeglitele maa kohta, mis teenindab elumaju.¹

Selliseil tingimustel on mõnikord ainukeseks kolhoosiperet eraldavaks tunnuseks põllumajandusmaksu maksmine.

Meie maa industrialiseerimise ennenägematu kiire tempo tingimustes on loomulik osa maaelanikkonna üleminek tööle tööstusse. See üleminek ei too alati kaasa elukoha muutmist. Sagedasti esineb juhtumeid, kus endised kolhoosi liikmed, jäädes elama samasse peresse, lähevad kolhoosi nõusolekul üle tööle tööstusesse, mistõttu kolhoosipere muutub tööliste perekondlikuks koondiseks.

Tekib küsimus, millest juhinduda selliste perede jagamise või osastamise juhtudel?

Moskva oblastikohtu tsiviilasjade kohtukolleegium kohaldab reeglit, mis väärrib üldist levitamist ja millele vastavalt perekondlik-varalised jagamised ja osastamised peavad toimuma selle vara suhtes, mis omandatud talundipere olemasolemise perioodil, maa-koodeksi normide järgi, vara suhtes aga, mis omandatud perekondliku koondise koosseisus, perekonna- ja tsiviilkoodeksi normide järgi.

Nii näiteks P. A. Babotškini hagiis A. A. Babotškina vastu maja jagamise kohta (Krasnopoljanski rajoon, Moskva oblast) oli kindlaks tehtud, et käesoleval ajal Babotškinite majand kujutab endast

¹ «Финансово-хозяйственное законодательство», 1936, пр. 10, лк. 44.

tööliste perekondliku koondise tüüpi, kuid varemalt, 1932. aastal, millal oli ehitatud vaidlusalune maja, kujutas endast kolhoosipere majandit, mispärast maja jagamisel kohaldatigi talundi perekondlik-varaliste jagamiste kohta käivaid norme, (Moskva oblastikohus, toimik nr. SG—518, 1947. a.).

III peatükk.

ISIKUD, KELLEL ON ÕIGUS KOLHOOSIPERE VARA OSALE, JA ISIKUD, KELLEL ON ÕIGUS NÕUDA KOLHOOSIPERE JAGAMIST JA SELLEST OSASTAMIST.

§ 1. Õigus kolhoosipere vara osale ja õigus jagamisele ja osastamisele.

Mitte kõik isikud, kel on õigus kolhoosipere vara osale, ei või nõuda selle jagamist või perest osastamist.

Õigus kolhoosipere vara osale kuulub kõigile pereliikmetele tema täies koosseisus, olenemata soost ja east ja peres olemise ajast. See õigus kuulub nii kõigile kohalolevatele kui ka mõjuvatel põhjustel eemalolevatele pereliikmetele.

Osade suurused, mis on põhimõtteliselt võrdsed, võivad (olenevalt mitmesugustest asjaoludest) muutuda, kuid õigus osale ise ei või mingil juhul pereliikmel kaduda.

Õigust nõuda kolhoosipere jagamist ja osastamist ei ole kõigil kolhoosipere liikmel.

a) See õigus puudub alaealistel, kes pole 18 a. vanaks saanud. Nagu osutab Põllutöö RK ja Kohtu RK 1927. a. juhend «mittetäisealistel ei ole õigust iseseisvalt nõuda jagamist, kuid võivad jagamisest osa võtta ainult siis, kui seda tehakse täiskasvanud pereliikmete nõudmisel.»

Kuid vastavalt Põllutöö RK ja Kohtu RK instruksiooni paragrahv 13 märkusele, on õigus nõuda jagamist ja osastamist siiski neil alaealistel, kes on majaperemeesteks (majaperemeheks võib olla alaealine alates 16 a. vanusest).

b) Ei ole õigust nõuda jagamist või osastamist isikuil, kes on mööda lasknud aegumise tähtaja.

Aegumise tähtaja möödumisega, mis on määratud hagide esitamiseks jagamise või osastamise kohta, kustub samuti õigus pere vara osale. Seega isikud, kes on katkestanud oma sidemed perega,

kaotavad kindla aja möödumisel õiguse mitte ainult ise nõuda jagamist, vaid ka saada osa pere varast, kui jagamine toimub teiste pereliikmete nõudmisel.

Järelikult õiguse suhtes nõuda jagamist ja osastamist, samuti ka õiguse suhtes pere vara osale määratakse kindlaks ühtne aegumise tähtaeg.

Aegumistähtaeg, mis on kindlaks määratud maakoodeksitega vaidluste kohta jagamiste ja osastamiste üle, erinevalt teistest spetsiaalsetest tähtaegadest, ei ole lühem, vaid on pikem kui üldine aegumistähtaeg, mis on kindlaks määratud liiduvabariikide tsiviilkoodeksitega.

Kooskõlas Vene NFSV maakoodeksi § 75 ei või nõuda jagamist isikud, «kes ei võtnud osa rohkem kui kahe külvikorra vältel, korrapärase külvikorra puudumisel aga — üle kuue aasta järgemööda oma tööga või vahenditega talundipere ühisest majapidamisest.» See seisukoht käis maakoodekseis üksikmajandite kohta.

Kolhoosikorra tingimustes aga, kus põlluharimist ja seega ka külvikordi teostatakse kollektiviseeritud kolhoosi majapidamises, kriteerium «korrapärane külvikord» kolhoosi-pere suhtes, kus kasutatakse õ u e a i a m a a d peamiselt juur- ja puuvilja aiana ei ole kohaldatav.

Sellepärast tuleb tunnistada, et kohtupraktika asus õigele teele, lugedes aegumistähtajaks hagides jagamiste ja osastamiste kohta kolhoosiperes 6 a.

Eriti tuleb tähelepanu pöörata sellele, et aegumistähtaja jooks algab sellest ajast, kui huvitatud isik faktiliselt lõpetas osavõtmise kolhoosipere majapidamisest, lakates mahutamast sinna mitte ainult tööd, vaid ka rahalisi vahendeid.

Seega isikul, kes ei ela kolhoosiperes, kuid süstemaatiliselt varustab majapidamist rahaliste vahenditega, on õigus pere vara osale kogu selle aja kestel, millal ta seisab majanduslikus seoses perega ja seepärast seda aega ei arvestata aegumistähtaja alguse määramisel.

Maakoodeks räägib õiguse kaotamisest hagile kolhoosipere vara suhtes, kui tööga või vahenditega mitteosavõtmine leidis aset kuus aastat järgemööda. Kui isik, kes kolhoosipere majapidamisest ei ole osa võtnud teatud aja jooksul, kuid siiski vähem kui kuus aastat ja peale selle uuesti rakendab sellesse oma tööd või vahendeid, siis aegumine katkeb ja uuel loobumisel sama isiku poolt võtta osa kol-

hoosipere majapidamisest arvatakse aegumistähtaja jooksu sellest momendist, millal hageja teistkordselt lõpetas seose kolhoosiperega.

Vene NFSV maakodeksi § 75 märkus näitab, et hagi aegumist ei laiendata neile juhtudele, kui «mitteosavõtmine on tingitud sõjaväeteenistusse kutsumisest, mobiliseerimisest, riigi või ühiskondlikku teenistusse valimisest, haigusest või õppeasutises viibimisest».

Järelikult pereliikmed, kes loeteldud põhjustel ei võtnud osa talu majapidamisest, säilitavad õiguse nõuda jagamist või osastamist, olenemata tähtajast, mille jooksul nad ei olnud seotud pere majandusliku tegevusega. Siit järgneb edasi, et kui kolhoosipere liige näiteks peale õppeasutise lõpetamist ei uuendanud töö ja raha mahutamist pere majapidamisse, vaid vastupidi hakkas tööle riikliku ettevõtte töölisena, siis aegumistähtaja jooksu tema õiguse suhtes pere vara osale ei alga mitte õppeasutisse astumise momendist, vaid selle lõpetamise momendist.

Küsimus selle kohta, kas uuel perre sisseastuval liikmel on õiguse tekkimiseks jagamisele vaja enne teatud aeg peres viibida, otsustatakse liiduvabariikide maakodeksitega erisuguselt.

Enamik maakodekseid Vene NFSV maakodeksi järgi määrab kindlaks, et õigus nõuda jagamist kuulub kõikidele pereliikmetele, kes on saanud 18 aastaseks, olenemata nende peres viibimise ajast. Vastavalt Vene NFSV Põllutöö RK ja Kohtu RK 1927. a. instruksiooni § 10 «on õigus nõuda pere vara jagamist kõigil pere täisealisteks saanud liikmetel, sealhulgas ka väljastpoolt perre sissetulnutel, olenemata nende peres viibimise kestusest».

Teisiti lahendab küsimuse Valgevene NSV maakodeks. Vastavalt § 73 märkusele 2 «isikud, kes tulevad perre abiellumise või manuluse tagajärjel ja kes ei ole peres kuus aastat töötanud, võivad nõuda perekondlikku vara jagamist ainult erandjuhtudel.»

Tuleb alla kriipsutada, et siin on juttu jagamise nõudmise õiguse kitsendustest isikutele, kes on vähe aega olnud pereliikmeteks, kuid mitte üheski kodeksis ei räägita sellest, et pereliikmed, kui vähe aega nad ka oleksid elanud talundiperes, võidakse ilma jätta õigusest pere vara osale. Mõnikord kohtud ekslikult käsitavad hagi aegumise tähtaega, s. t. tähtaega, mille möödumisel hageja kaotab õiguse oma õigustatud nõudmise sunniviisiliseks täitmiseks, kui tähtaega, mis on vajalik õiguse tekkimiseks pere jagamisest või temast osastamisest osavõtuks.

Nii näiteks Tšernigovi oblasti Štšorski rajooni rahvakohus jättis

kodanik Motsari hagi kolhoosipere vara osa nõudes rahuldamata sellel põhjusel, et hageja «ei viibinud peres kahe külvikorra kestel» (toimik nr. 1269/1946. a.—29/1947. a.).

Tšernigovi oblasti Tupitševski rajooni rahvakohus tunnistas, et kolhoosipere liige R. G. Špak'il ei ole õigust vara osale, sest ta pole töötanud kahte aastat, s. o. «kaht külvikorda» (toimik nr. 138/1947. a.).

Rääkimata ebaõigest külvikorra mõistest teisel juhul, tuleb ära märkida jämeda veana ka seda, et pereliikmele keeldutakse talundi vara osast selletõttu, et ta alles hiljuti tuli peresse.

Pärast-sõjaaegsetes tingimustes kui kolhoosipere jagamise või osastamise hagi esitatakse kõige sagedamini Isamaasõja rindel hukkunud sõjaväelaste naiste poolt, kes astuvad välja perest, kuhu kuulus mees seetõttu, et on kaotanud perega perekondlikud sidemed, ei ole ega või olla alust neid ilma jätta mitte ainult õigusest pere vara osale, vaid ka õigusest nõuda jagamist või osastamist.

Ka Valgevenes, kus antakse õigus nõuda jagamist ja osastamist ainult erandjuhtudel isikutele, kes peres on viibinud vähe aega, väärivad sääraseid juhud tähelepanu ja tuleb lahendada vastavalt seadusandluse mõttele.

§ 2. Isikud, kes elavad kolhoosiperes, kuid kel pole õigust pere vara osale.

Isikuil, kes elavad kolhoosiperes, kuid kes ei ole pereliikmed, ei ole kolhoosipere isiklikule omandile mingit õigust. Järelikult nad ei või esitada hagi kolhoosipere jagamise või temast osastamise kohta ega nõuda pere vara osa.

Sääraste isikute arv, mis oli eriti suur sõjaajal, millal küladesse suunati rindelõigust ja ajutiselt okupeeritud rajoonidest evakueeritud, pole väike ka käesoleval ajal.

Niisuguste isikute hulka tuleb esmajoones arvata elanikke, kes kolhoosiperes elamise õigust kasutavad kokkuleppe alusel tema liikmetega.

Kolhoosipere mitteliikmete kategooriasse kuuluvad samuti lapsed, kes on antud vastavalt VKTK ja Vene NFSV RKN-i määrusele 1. aprillist 1936. a. «Laste kasvatada (patronaadile) andmise korrast tööliste perekondadesse»¹ kolhoosnike perekondadesse kasvatada.

¹ VSKK 1936, nr. 9, art. 49.

Nimetatud määruses ei puudutata patroneeritud laste pereliikmeks olemise küsimust, kuid kogu nende õiguslik seisund annab tunnistust sellest, et patroneeritavad lapsed kolhoosipere liikmed ei ole. Patroneeritud lapsed antakse kolhoosiperedesse külanõukogude esimeeste poolt lepingu alusel vastastikku abistamise kassa kaudu. Leping kirjutatakse alla ühelt poolt vastastikku abistamise kassa ja teiselt poolt kolhoosniku poolt, kes võtab patroneeritava. Lepingu tingimuste rikkumise puhul kolhoosniku poolt (patroneeritu halb kohtlemine jm.) võib lepingut tühistada.

Leping kolhoosiperega ei või kunagi olla aluseks kolhoosipere liikmeks astumiseks, seda enam ei või olla selliseks aluseks leping ühe pereliikmega, mis sõlmitakse patroneerimise puhul ja mis alati võib kuuluda tühistamisele. Sellepärast patroneeritud lapsi ei või vaadelda kui kolhoosipere liikmeid.

VKTK ja Vene NFSV RKN-i määruse juurde antud instruksioon näitab, et iseseisvasse ellu astumisel patroneeritu astub kas kolhoosiliikmeks ja saab abi kolhoosi juhatusest ja vastastikku abistamise kassalt iseseisva elu sisseseadmiseks või suunatakse tööle riigiasutisse või astub õppeasutisse.¹

Kõik see ei võta ära kolhoosiperelt võimalust võtta patroneeritu pere koosseisu selle liikmena üldises korras, mis kindlaks määratud peresse kõrvaliste isikute vastuvõtmiseks, s. o. kõikide pereliikmete nõusolekul.

Laste, nõrgamõistuseliste ja vaimuhaigete kolhoosipere liikmete eestkostjad, samuti alaealiste pereliikmete hooldajad ei muutu eestkoste või hoolduse tõttu hooldatava või eestkostetava pereliikmeks. Sagedamini eestkoste ja hooldus kolhoosipere liikmete üle teostatakse sama pere liikmete poolt, kuhu kuuluvad hoolealused, eestkoste teostamisel isikute poolt, kes ei ole pereliikmed, võib tekkida küsimus eestkostetava üleviimiseks eestkostja juurde või eestkostja üleviimiseks eestkostetava kolhoosiperesse. Nii ühel kui teisel juhul loetakse elamist antud kolhoosiperes ajutiseks ega anna see õigust pereliikmeks olemiseks. Eestkoste ja hooldusalaseid kohuseid täidetakse tasuta (APEK § 81); eestkostja vastuvõtmine hooldatava pere koosseisu tähendaks temale varanduslike õiguste andmist peres ja järelikult oleks vastuolus mittetasulisuse põhimõttega.

¹ Hariduse RK, Tervishoiu RK, Sotsiaalkindlustuse RK ja Kohtu RK juhend 2. juunist 1936. a. «Vene NFSV VKTK ja RKN-i 1. aprilli 1936. a. määrus «Laste töötajate perekondadesse kasvatada (patronaadile) andmisest» kohaldamise korras».

Sellepärast tuleb lugeda õigeks Moskva oblasti Ramenski rajooni rahvakohtu otsust, millega rahuldati õdede Romanovite hagi A. E. Suhhova vastu kolhoosiperest väljatõstmise kohta. Kostja asus elama peresse õdede Romanovite eestkostjana, kes sel ajal olid alaealised, kui aga eestkoste lõppes, keeldus talust välja kolimast, põhjendades oma keeldumist sellega, et tema on hagejate tädi, sellepärast omalt poolt esitab nõude pere jagamise kohta.

Rahvakohus otsustas õdede Romanovite hagi rahuldada, sest kostja oli ammu talust lahkunud ja aegumise tõttu kaotas kolhoosipere liikme õiguse; eestkoste aga õdede Romanovite üle ei võinud talle anda pereliikme õigust (Moskva obl.-kohus, toimik nr. 02/3570—1947. a.).

IV peatükk.

VARA, MIS KUULUB JAGAMISELE JA OSASTAMISELE KOLHOOSIPERES.

Nagu juba teada, kogu vara, mis asub kolhoosiperes, kujutab enesest isiklikku omandit; kuid ühed esemed on kolhoosipere isiklikuks omandiks ja kuuluvad kõigile pereliikmeile ühiselt, teised on kolhoosipere üksikute liikmete isiklik omand. Kolhoosipere isikliku omandi objektid on abimajand, rangelt piiratud Konstitutsiooniga, ja piiramatul hulgal elukondlik vara, mis suureneb vastavalt kolhoosipere jõukusele.¹

Vene NFSV maakoodeksi § 77 juhustab, et pereliikme isiklik omand võidakse tema soovil eraldada jagamisest ja et jagamisele kuulub ainult pereliikmete ühine omand. Vastavalt Vene NFSV maakoodeksi §-le 77 on pereliikmete omandiks samuti see vara, mis teenindab pereliikmete isiklikke vajadusi ja mille suhtes tõestatakse, et see on omandatud isiklike vahendite eest; pereliikmete omandiks on samuti vara, mis kohaliku tava järgi tunnistatakse pereliikmetele isiklikult kuuluvaks. Kogu ülejäänud vara kujutab endast pere isiklikku omandit ja kuulub järelikult jagamisele. Tähendab selleks, et üks või teine vara loetakse kolhoosipere liikme isiklikuks omandiks, on nõutav üheaegselt kahe tingimuse olemasolu: 1) et vara oleks isiklikuks, mitte aga ühiseks kasutamiseks; 2) et see oleks omandatud pereliikme isiklike vahendite eest. Järelikult vara, mis on küll isiklikuks kasutamiseks, kuid mis on omandatud pere vahendite eest, ei ole mitte selle pereliikme, vaid kogu pere isiklikuks omandiks. Vastupidi, ühiselt kasutatav vara, milliste vahendite eest see ka ei oleks omandatud, loetakse pere ühiseks omandiks.

¹ Vt. selle kohta Pavlovi peatükk «Kolhoosipere» õpikus «Kolhoosiõigus» juriidilistele instituutidele, 1947, lk. 408.

Seega, kui asi on ühise kasutamise objektiks, olenemata selle omandamise viisist, on asi kolhoosipere isiklik omand; kui aga asi on individuaalse kasutamise objektiks, siis tema suhtes omandiõiguse küsimus lahendatakse vastavalt tema omandamise allikale.

Toodud motiividest on arusaadav meie poolt varem (lk. 7) toodud väide, et kogu see vara, mille suhtes NSVL konstitutsiooniga on kindlaks määratud kolhoosipere isiklik omandiõigus, ei või olla üksikute pereliikmete omandiks.

Pere isiklikuks omandiks on: abimajand õueaiamaal, elumaja, tootlik kari, kodulinnud ja põllumajanduslik väikeinventar vastavalt põllumajandusliku artelli põhikirjale. Mis puutub käsitööriistadesse, elukondlikku varasse ja isegi isikliku tarbimise esemetesse, siis need võivad olla nii kolhoosipere kui ka tema liikmete isiklikuks omandiks.¹

Nii näiteks, voodi, mis ostetud pere ühe liikme poolt isiklike kolhoosis saadud vahendite eest, on selle isiku isiklik omand; voodi aga, mis on omandatud sama kolhoosipere liikme kasutamiseks vahendite eest, mis saadud vasika müügist, kes oli kolhoosipere isiklik omand, on kõikide pereliikmete ühine omand, s. o. kolhoosipere isiklik omand.

Vara, mis toodud tallu uue liikme poolt, arvatakse kolhoosipere isiklikuks omandiks, kui see on ühise kasutamise objektiks (näiteks lehm) ja liikme isiklikuks omandiks, kui see on isikliku kasutamise objektiks (näiteks riided).

Kolhoosiperes, mille liikmeil, erinevalt üksiktalundi liikmetest, on alalisi individuaalsete vahendite täiendamise allikaid sissetulekute näol normipäevadest töö eest ühiskondlikus kolhoosimajandis, loomulikult üksikute pereliikmete isikliku omandi erikaal kogu pereliikmete ühise omandi suhtes suureneb. Sellepärast kolhoosiperes võib sagedamini kui üksiktalundis leida üksikute pereliikmete omandina mitte ainult riideid ja voodit, vaid ka kultuurse tarvituduse esemeid nagu raamatuid, muusikariistu jne.; tihti on need samad esemed ka kogu pere omandiks.

Elukondliku tarvituduse esemed (mööbel, toidunõud jne.) ja produktide tagavarad, mis üldreegli järgi on kõigi pereliikmete ühi-

¹ Vt. D. S. Genkin, ettekande «Isiklik omandiõigus NSV Liidus» teesid raamatus «Научная Сессия, посвященная 20-летию существования Всесоюзного Института юридических наук» (1925—1945), ettekannete teesid, lk. 20, tees 8.

seks omandiks, võivad olla üksikutes kolhoosiperedes, kus elab kaks perekonda, kellel on eraldi kodune majapidamine, üksiku perekonna, mitte aga kogu kolhoosipere isiklikuks omandiks.

Käsitöö esemed, olenevalt sellest, kas käsitööga tegeleb enamik talu liikmeid (mis kõige sagedamini esineb käsitöökolhoosides) või ainult üksikud tema liikmed, võivad olla kas kõigi pereliikmete ühiseks omandiks (s. o. pere isiklikuks omandiks) või üksikute pereliikmete isiklikuks omandiks tingimusel, et nad on omandatud isiklike vahendite eest.

Kohtulike vaidluste objektiks pereliikmete vahel on tihti vahendid, mis saadud ühe või teise asja müügist. Üldreeglik siin on see, et kui on müüdud asi, mis enesest kujutas kolhoosipere omandit, siis selle eest saadud vahendid tuleb jagamise juures arvesse võtta; kui aga on müüdud mingisugune ese, mis oli kolhoosipere liikme isiklik omand, siis vastavad vahendid ei kuulu jagamisele. See asjaolu, et müüdud asi, mis oli pere isiklik omand, oli omandatud üksikute pereliikmete isiklike vahendite eest või et kõik pereliikmed ei võtnud osa selle eest hoolitsemisest või selle kasutamisest, ei anna alust arvata vahendeid, mis saadud antud asja müügist, üksiku pereliikme isiklikeks vahenditeks, sest et igal juhul on see kõigi pereliikmete omand.

Maakoodeks loeb üksikute pereliikmete isikliku omandi hulka ka niisugused esemed, mida loetakse üksikutele pereliikmetele isiklikult kuuluvaks kohaliku tava järgi. Niisugused tavad on tähtsad ka praegu kolhoosipere jaoks (ehkki muidugi vähem, kui üksiktalundi jaoks). Nii on iseloomulik, et saadused, mis välja töötatud käsitöölise isikliku tööga isegi kiust, mis kuulub kogu kolhoosiperele, tunnistatakse sagedamini isiku omandiks, kes asja valmistas.

Mõnede rahvakohtute veaks on see, et nad ignoreerivad kolhoosipere üksikute liikmete isiklikku omandit, mis ei kuulu jagamisele.

Nii näiteks A. E. Gvozdevi hagi asjas A. I. Gvozdeva vastu jagamise pärast (Kirovi oblast) osutusid ärajagatuks peale maja, karja, produktide ja mööbli ka vildid, saapad, padjapüürid; ei tehtud isegi katset välja selgitada, milliste vahendite eest need isikliku kasutamise esemed omandatud ja kas nad üldse kuuluvad jagamisele (Vene NFSV Ülemkohtu Tsiviilasjade Kohtukollegiumi määrus nr. 10-V6-164, 1946. a.). S. P. Stepanovi hagi S. P. Stepanovi vastu jagamise pärast (Voroneži obl.) oli ilma

igasuguste klausliteta ära jagatud grammofon, tekk, lambanahast kasukas jne. (Vene NFSV Ülemkohtu Tsviilasjade Kohtukollegiumi määrus nr. 14-V6-257, 1946. a.). P. D. Turtšina hagi G. V. Turtšini vastu osastamise pärast (Tšernigovi obl. Koropski rajoon) oli õmblusmasin pere vara nimekirja võetud, vaatamata sellele, et hageja tõestas, et masin kuulub isiklikult temale (toimik nr. 319/1946. a.).

A. M. Prokopenko hagi E. F. Kodõssi vastu (Tšernigovi obl. Koropski rajoon) oli hagejale kolhoosipere vara jagamise korras osastatud osana tema isiklik kasukas (toimik nr. 533/1946. a.).

Sissetulekud normipäevadest nagu igasugune muugi töötasu kujutab endast pereliikme individuaalset omandit. Need muutuvad pere omandiks siis, kui see antakse kõigi pereliikmete ühiseks kasutamiseks isiku tähtel, kes enne seda üleandmist on normipäevadest saanud sissetulekute omanik.

Põllumajandusliku artelli tüüp-põhikirja § 11 ja 12 juhustavad, et kolhoosi tulud, peale riiklike kohustuste täitmist ja kolhoosi kollektiivsete vajaduste rahuldamist, jagatakse kolhoosiliikmete vahel (aga mitte kolhoosiperede vahel). Individuaalne õigus tööle ja selle tasustamisele kolhoosis on üheks kolhoosi seadusandluse aluseks.

Kuid kohtupraktikas perekondlik-varaliste jagamiste asjades ei ole harvad juhud, kus sissetulekud normipäevadest tunnistatakse kolhoosipere omandiks.

Nii näiteks Novožilova hagi Nikolajevi vastu jagamise pärast (Moskva obl. Novo-Petrovski rajoon) oli jagamise objektiks nii hein, mis saadud kostja poolt kolhoosist ja antud kolhoosipere majandisse (mis oli õige), kui ka tema kui kolhoosi autojuhi töötasu (mis pole õige) (Moskva oblastikohus, toimik nr. 12-3702, 1947. a.).

Ülaltoodud A. A. Rudakova hagi E. P. Rudakovi vastu (Moskva obl. Vössokovski rajoon) määrati jagamisele ka produktid, mis kuulusid kostjale normipäevade eest ja mis isegi veel polnud kolhoosist kätte saadud.

Mõnikord kohtud ei tunnista pereliikme isiklikuks omandiks produktide tagavara. Kuid seda peab tunnistama neil juhtudel, kui pere liikmed ei pea ühist kodust majapidamist ega ühenda oma normipäevadest saanud sissetulekuid. Ja vastupidi, on ekslik tunnistada pereliikmete isiklikuks omandiks sissetulekuid normipäevadest pärast seda, kui need olid antud talu ühismajapida-

misse, samuti sissetulekuid õueaiamaalt. Nii ei saa nõustuda Vene NFSV Ülemkohtu Tsiivilasjade Kohtukolleegiumi määrusega Gvozdevite asjas (Kirovi obl. toimik nr. 10-V6-164, 1946. a.), mille järgi rukis ja kartulid, nii kostja poolt kolhoosist saadud kui ka tema poolt isiklikult maha külvatud õueaiamaale ilma hageja osavõtuta, tunnistati tema isiklikuks omandiks, mis ei kuulu jagamisele. Tegelikult seemned, mis kasutatud õueaiamaale külvamiseks, mis antakse tervikuna kogu kolhoosipere kasutamiseks, on, olenemata nende omandamise allikast, pere ühine omand. Sel asjaolul, et hageja ei võtnud osa õueaiamaa harimisest, ei ole mingit tähtsust, kui tema rakendas kolhoosipere majapidamisse teisel viisil tööd või vahendeid; kui aga rakendamine ei olnud küllaldane, siis võib rääkida hageja osa vähendamise, mitte aga sellest, et sissetulekud õueaiamaalt tunnistatakse ühe pereliikme isiklikuks omandiks.

Mõnikord isik, kes esitab hagi kolhoosipere varast osa osastamise kohta, pretendeerib nimelt nende asjade tagasisaamisele, mis olid tema poolt kolhoosiperre astumisel kaasa toodud kolhoosipere ühiseks omandiks.

Nii näiteks A. M. Prokopenko, kes osastus oma ämma E. F. Kodõssi kolhoosiperest (Tšernigovi obl., Koropski rajoon), pretendeeris osale kuurist, mis oli ehitatud koos teiste pereliikmetega tema poolt kolhoosipere abimajandisse toodud palkidest tema viibimise ajal ämma kolhoosiperes (toimik nr. 533/1946. a.). P. E. Fomina, eraldudes M. I. Tselikovi kolhoosiperest (Vorneži obl.), pretendeeris lehma ja muu varanduse osastamisele, mis toodud tallu kaasavarana. (Vene NFSV Ülemkohtu Tsiivilasjade Kohtukolleegiumi määrus nr. 14-V6-26, 1946. a.).

Selliseid nõudmisi ei või tunnistada põhjendatuks, sest et vara kolhoosipere ühiseks kasutamiseks andmise momendist lakkab olemast pereliikme isiklik omand, kes selle kaasa tõi, vaid on kolhoosipere omand.

Sellepärast säärase vara kohta isikul, kes lahkub kolhoosiperest, ei ole rohkem õigusi, kui kolhoosipere ükskõik millise muu vara kohta.

Kuna pereliikme osa arvestamisel (nagu näeme allpool) põhiliseks printsiibiks on pereliikmete õiguste võrdsus, mahutatud vahendite hulk aga annab ainult aluse mõningaks osa muutmiseks, siis mahutatud vara väärtus võib olla suurem selle osa suurusel, mis kuulub isikule, kes vara kolhoosiperre tõi ja kes hil-

jem temast osastub. Lõpuks ühtesid või teisi objekte, millele pretendeerib neid varemalt toonud, aga nüüd osastuv isik, peab vaatlema kogu kolhoosipere majanduse tugevdamise huvide seisukohalt ja sellepärast nimelt need teatud juhtudel peavad jääma tallu, asendades neid osastuvale isikule elukondliku tarvituse esemetega või rahalise kompensatsiooniga.

Nii kuur, mis ehitatud A. M. Prokopenko poolt, peab jääma tema ämma E. F. Kodõssi kolhoosiperre, hagejat aga, kes läheb tööle käitisse, kompenseeritakse rahaga, vastavalt tema osa suursele.

Ainult erandjuhtudel, kui isik, kes tuleb perre ja lahkub sealt enne külanõukogu majandite raamatutes pereliikmena vormistamist, võib tunnistada pereliikmeks astumist mittetoimunuks, mille tagajärjel selline isik võib pretendeerida mitte kolhoosipere vara osale, vaid tema poolt kaasa toodud vara tagasiandmisele.

Teiselt poolt ka kolhoosipere ei või osastuva osa arvutamisel välja jätta kolhoosipere ühise omandi teatud objekte.

Muuseas talu vara jaotamine teatud objektide väljajätmisega leiab mõnikord aset. Nii N. K. Zdrilko hakis osastamise pärast endise mehe vastu (Tšernigovi oblast Osterski rajoon), kelle perest ta lahkus, jagas rahvakohus hageja ja kostja vahel vara, mitte arvates jagatava vara hulka lehma, kes hageja poolt oli omandatud mehe talust äraoleku ajal tema Nõukogude armee viibimise tõttu. Rahvakohus jagas majapidamishooned ja elukondliku vara, lehma aga andis hagejale peale tema osa (1. jsk. rahvakohus, toimik nr. 291/1947. a.).

Täpselt samuti toimis rahvakohus vastupidiselt juhul mehe osastumisel naise majapidamisest (M. F. Jerohhi hagiast D. M. Jerohhi vastu Tšernigovi obl. Osterski rajooni 1. jsk. rahvakohus, toimik nr. 875/1946. a.).

Sellistes kohtuotsustes teevad rahvakohtud selle tõsise vea, et nad loobuvad perekondlik-varaliste jagamise ja osastamise põhiprintsibiist kolhoosiperes, mis seisneb selles, et jagamisele kuulub kogu kolhoosipere liikmete ühine vara.

Real juhtudel tekib kohtupraktikas küsimus kas tuleb kolhoosipere vara väärtuse hulka arvata ka osamaksu väärtus kolhoosis. Nagu teada talundipere liikmete astumisel kolhoosi ühistatakse talundipere põhilised tootmisvahendid, mis sel juhul muutustavad kolhoosliku sotsialistliku omandi ja mille suhtes isikuil, kes ühistasid vara, edaspidi säilib kolhoosist väljaastumise õigustatud

nõudmine põhikirjaga kindlaks määratud ühistatud vara osaväärtuse väljamaksu kohta.

Kuna ühistatud vara ei ole enam kolhoosipere omand, ei või olla ka juttu selle väärtuse jagamisest pereliikmete vahel.

Kuid on teada juhtusi, kus kohtud arvasid osamaksu väärtuse kolhoosipere isikliku omandi väärtuse juurde ja sel viisil kunstlikult paisutades kolhoosipere vara väärtust, määrasid osastavale pereliikmele liiga suure osa, mis neelas suurema osa tegelikust kolhoosiperele kuuluvast varast.

Osaku väärtuse tagasisaamise nõudmise peab osastuv esitama kolhoosi, mitte aga kolhoosipere vastu; siin võib tekkida küsimus kas selle väärtuse tagasiandmisest, kui isik kes perest osastub, ühes sellega lõpetab ka kolhoosis liikmeks oleku, või selle ümberarvamisest teise pere liikme osamaksuks, kui osastamine seletub üleminekuga teise perre, või endise kolhoosipere ühistatud vara väärtuse jaotamisest kahe uuesti loodava pere vahel, kui leiab aset jagamine.

Nõudmine, mis on pööratud kolhoosi vastu osamaksu väärtuse ümberarvestamiseks või tagastamiseks, ei ole seotud hagidega perekondlik-varaliste jagamiste ja osastamiste kohta kolhoosiperes.

KOLHOOSIPERE VARA JAOTAMISE PÕHIALUSED TEMA LIIKMETE VAHEL PEREKONDLIK-VARALISTE JAGAMISTE JA OSASTAMISTE PUHUL.

§ 1. Alused kolhoosipere liikme osa määramiseks pere varast.

Üheks nõukogude maaseadusandluse aluseks pere kohta on pereliikmete varaliste õiguste võrdsuse tunnistamine.

Pereliikmete varalise võrdsuse printsiip läbib kogu nõukogude maaseadusandluse ajaloo: sellest räägivad varasemad nõukogude seadused, liiduvabariikide maakoodeksid ja NSV Liidu 1928. a. «Maakasutamise ja maakorralduse üldalused». NSVL Ülemkohtu Tsviilasjade Kohtukolleegiumi määrustes on korduvalt märgitud, et jagamiste ja osastamiste juures kolhoosiperes on tingimata vajalik juhinduda Maakoodeksist, järelikult pereliikmete osade võrdsuse alustest.¹

Kolhoosipere liikmete osade võrdsuse printsiip pere varale on vaieldamatult üldtunnustatud meie kohtupraktikas. Nii Vene NFSV Ülemkohtu Tsviilasjade Kohtukolleegiumi määrus Gubarevõh asjas kolhoosipere perekondlik-varalise jagamise kohta (Voro-neži obl.) näitab rahvakohtule, et viimase otsus ei ole seaduslik, sest ta mõistis mehele täisealise pojaga palju rohkem vara kui naisele kolme alaealise lapsega; uuel asjaarutamisel kohtul on tingimata vaja vara poolte vahel jagada arvestades olemasolevaid pereliikmeid ja vara, vastavalt Vene NFSV maakoodeksi § 66, 73—75 (Vene NFSV Ülemkohtu Tsviilasjade Kohtukolleegiumi määrus nr. 14-V6-324, 1946. a.).

Kooskõlas Vene NFSV Põllutöö rahvakomissari ja Kohtu rahvakomissari 1927. a. instruksiooniga määratakse pereliikme osa järgmiselt: «hindamisel saadud vara väärtus jagatakse kõigi

¹ Vaata näiteks NSVL Ülemkohtu praktika 1944, VII—X lk. 158

pereliikmete arvuga ja sel teel kindlaksmääratud rahasumma loetakse iga liikme osaks ühises varas» (§ 26).

Et on esinenud võrdsete õiguste kasutamise tagajärjel kuritarvituse juhte uute, juurdetulnud pereliikmete poolt, kes ei ole kolhoosiperre rakendanud ei tööd, ega vahendeid, kuid nõuavad võrdse osa osastamist — sama instruksioon, lähtudes kolhoosipere majandusliku jõukuse ja pereliikmete huvide kaitsest juhistas, et alusea rikastumise ärahoidmiseks teiste arvel on kohtuorganitel õigus muuta üksikute pereliikmete osa suurust, võttes selle määramisel arvesse üksiku pereliikme, kas lühiajalist või tähtsusetu osavõttu nii tööga kui vahenditega.

NSVL Ülemkohtu pleenumi määrus 29. juulist 1943. a.¹, kohtute poolt läbivaadatavates asjades talupoegade (kolhoosnike ja üksiktalupoegade) talundite vara jagamise ja osastamise kohta, mille koosseisus on sõjaväelasi, kriipsutab alla üksikute pereliikmete töö ja vara rakendamise tähtsust nende osade suuruse määramisel perekondlik-varalise jagamise ja osastamise puhul.

Vastavalt tähendatud määrusele osa suuruse osastamise juures peab olema määratud «vastavalt osastuva töö või vahendite osavõtu astmele majapidamisest ja ühise vara akumulatsioonile, samuti ka arvestades vara, mis toodud kaasa perre sisseastumisel (§ 3).

Sel NSVL Ülemkohtu Pleenumi juhendil on üldine tähtsus ja seda tuleb kohaldada kõikide kolhoosipere kui ka üksiktalupoegade perekondlik-varaliste jagamiste ja osastamiste puhul (mitte ainult niisugustes, mille koosseisus on sõjaväelasi).

Hästi on formeeritud Vene NFSV Ülemkohtu Tsiviilasjade Kohtukollegiumi määruses järgmine näide N. V. Maltsevi hagi M. A. Maltseva vastu jagamise pärast (Tambovi obl.): «ei ole välja selgitatud, kui kaua hageja oli pereliikmeks, millel on oluline tähtsus, sest et kolhoosipere vara ei jagata mitte mehaaniliselt, vaid arvestades ühisesse varasse rakendatud tööd ja vahendeid» (Vene NFSV Ülemkohtu Kohtukollegiumi määrus nr. I3-VP/6 92, 1946. a.).

Tuleb alla kriipsutada, et üksikute pereliikmete tööga või vahenditega osavõtu aste pere vara loomisest annab ainult aluse muudatuste tegemiseks nende osade suuruses, mis määratud kindlaks osade võrdsuse printsiibi järgi, aga mitte osade võrdsuse printsiibi asendamiseks. Nagu eespool juba öeldud, pole vara osa

¹ NSVL Ülemkohtu praktika 1944, I—VI, lk. 3.

arvutamist peres võimalik läbi viia, lähtudes töö rakendamisest. Jutt võib olla ainult töö või vahendite rakendamise ilmse tähtsusetuse arvestusest (manulane, kes oli talus kaks kuud, tallu midagi kaasa ei toonud ja kes osastub).

Mis puutub pereliikme poolt kaasatoodud varasse, siis siin, nagu oli juba öeldud ülal, ei või olla juttu vindikatsioonist, sest et vara ühiseks kasutamiseks rakendamise momendist see lakkab olemast antud isiku omand. Sellepärast Ülemkohtu pleenumi määrus näitab ära seda, et selline kaasatoodud vara kolhoosiperest osastamisel peab ainult arvesse võetama.

Parandused vara osa arvutamisel, vastavalt rakendatud tööle või vahenditele, ei või kunagi riivata alaealiste ja vanaduse ning invaliidsuse tõttu töövõimetute õigusi, kel olenemata sellest, et nemad ei rakenda kolhoosipere abimajandisse ei vahendeid ega täisväärtuslikku tööd, on koos kõigi teiste pereliikmetega õigus võrdsele osale pere varast.

Pereliikme osa väljaselgitamist toimetatakse kohtuorganite poolt rahalises arvestamises, lähtudes pere vara üldisest hindest, tema liikmete arvust ja võimalikust parandusest tööga osavõtu ja vahendite rakendamise arvel üksikute isikute poolt.

§ 2. Kolhoosipere vara jaotamise kord tema liikmete vahel.

Vara osa väljaselgitamisega, mis tuleb osastuvalle pereliikmele või uuele moodustatavale perele, ei lõpe veel kohtuprotsess pere jagamise ja perest osastamise üle. Kooskõlas Vene NFSV maa-koodeksi § 76 toimub vara jaotus natuuras. Tähendab, kohtult nõutakse mitte ainult selle kindlaksmääramist, missugune vara osa peab mõistetama pereliikmele, vaid ka selle kindlaksmääramist, missugune ese varast nimelt temale või uuele moodustatavale perele kuulub. Niisugune määramine peab alati olema konkreetne; rahvakohtu otsus, millega ainult määratakse kindlaks osa, ilma natuuras antavate esemete äranäitamisetä, kuulub tühistamisele.

Nii näiteks, Tšernigovi oblastikohus tühistas Štorski rajooni rahvakohtu otsuse Jermaki talu perekondlik-varalise jagamise asjas, millega rahvakohus eraldab hagejale «kaks osa viiest», ära tähendades neid rahalises väljenduses, kuid mitte määrates, missugused esemed nimelt osastatakse hagejale (toimik nr. 500/1945. a.).

Aluseks vara jaotamisel poolte vahel on majandusliku otstarbekohasuse printsiip. Sellel eesmärgil Vene NFSV maakoodeksi § 76 lubab ühtede esemete arvesse võtmist teiste eest, samuti ka rahas ja produktides väljamaksmist vastavalt osadele, mis kuuluvad väljamaksmisele. Kui leiab aset pere jagamine, siis, nagu juhistas juba Põllutöö RK ja Kohtu RK 1927. a. instruksioon, «vara jagatakse nii, et kõigile moodustatavatele peredele osastatakse võimaluse järgi majapidamiseks kõik hädavajalik». Kui aga leiab aset osastamine, siis vastavalt varem näidatud NSVL Ülemkohtu pleenumi määrusele 29. juulist 1943. a. «osastuvale pereliikmele vara natuuras väljamõistmine peab tehtama niisuguse arvestusega, et mitte lõhkuda pere majapidamist, millest hageja osastub, ja mitte ilma jätta perre järelejäävaid pereliikmeid pere majapidamiseks hädavajalikkudest eluruumidest, kõrvalhoonetest, karjast ja tootmisriistadest».¹

Üldreegli järgi kohtupraktika tunnustab pere vara majanduslikult otstarbekohase jagamise vajalikkust ja kui rahvakohtud seda ei tee, siis nende viga parandatakse kõrgemate kohtuorganite poolt.

Nii NSVL Ülemkohtu Tsviivilasjade Kohtukolleegiumi määrukses Otškovide (Kirovi obl.) kolhoosipere vara jagamise asjas (toimik nr. 10-V6-197—1946. a.) märgitakse, et «kohtu poolt on eraldatud Otškovide talundi ühisest varast hagejale Otškovale koos tütrega, kes perest lahkuvad, osana ait, lõllakuur, katusealune ja muud vara». Niisugune pere vara jagamine jättis ülejäänud pereliikmed ilma hädavajalikest kõrvalhoonetest, millega rikuti NSVL Ülemkohtu pleenumi määrust 29. juulist 1943. a.

Kolhoosikorra tingimustes on eriti oluline, et isikute osastamise juhul kolhoosiperest, kes katkestavad kolhoosiga sidemed, jääks maja kolhoosiperele.

Pere vara õiglaseks jagamiseks on tarvis nõuda, et esitatud pere vara nimekiri oleks jaotatud kahte ossa — põllumajandusliku ja elukondliku iseloomuga vara nimekirjaks.

Pere jagamise juures kõigepealt jagatakse vara, mis kuulub nimekirja esimesse ossa, nii, et mõlemad pered saaksid majapidamiseks kõik hädavajaliku, teisest nimekirja osast aga täiendatakse kummagi pere vara sel viisil, et kogu vara väärtus, mis kuulub igale uuesti moodustatud perele, vastaks osade summale, mis välja mõistetud nende pereliikmetele.

¹ NSVL Ülemkohtu praktika 1944. a., I—VI, lk. 3.

Perest osastamise juures kindlustatakse esimeses järjekorras pere majanduslike sisseseadetega, osastuvale pereliikmele aga antakse vara peaausjalikult nimekirja teisest osast. Peale selle nii jagamise kui ka osastamise juhtudel on lubatud saada oleva vara osa väljamaksmine rahas, kui seda nõuavad pere majanduslikud huvid.

Säärastel juhtudel perele, kes toimetab väljamaksmist, võidakse anda pikendus. Pikenduse aja, mis kindlaks määratud Vene NFSV Põllutöö RK ja Kohtu RK 1927. a. instruksiooniga, äärmiseks tähtjaks on viis aastat, mis on liiga pikk kolhoosipere jaoks, mille põhimised tootmisvahendid on ühistatud ja järelikult ei allu jagamisele, nende väärtus aga ei kuulu kompenseerimisele.

NSVL Ülemkohtu Tsviilasjade Kohtukolleegiumi määruses, Maltševite talu jagamise hagi kohta (Tambovi obl.) öeldakse, et kuna hageja N. V. Maltšev lahkus perest ja elab teises kohas, tegi kohus õige järelduse, temale tema osa rahas välja maksta, «kuid ta ajatas tähtja liiga pikaks 3 a. peale, mis teeb kohtuotsuse mittereaalseks» (toimik nr. 12-V II/6-92).

Olenevalt osa suuruselt ja kolhoosipere majanduslikust jõukusest võib osa väljamaksu pikendust osastuvale pereliikmele määrata ainult neil juhtudel ja ainult minimaalseks tähtjaks, kui selle kutsub esile tõeline vajadus ning tingimisel, et ei kannataks osastuva pereliikme seaduslikud õigused tema osale pere varast.

Nagu kõigest ülaltoodust näha, seisneb pere jagamine pereliikmete osa kindlaksmääramises pere ühisvarast ja edaspidises kindlaksmääramises, missugune vara nimelt tunnistatakse pereliikmete omandiks.

Pere vara, mis asub normaalse tegevuse perioodil ühises pereliikmete omandis, määramata, kel pereliikmetest ja missugusele osale on õigus, osutub perekondlik-varaliste jagamise või osastamise tagajärjel üksikute pereliikmete vahel jagatuks täpselt suurus ühes õiguse kindlaksmääramisega iga asja kohta.

Seda endise pereliikme individuaalõiguse kindlaksmääramise protsessi asjale tema ebamäärase õiguse asemel ühisomandis ei viida kohtu poolt alati lõpuni ja terve rida esemeid jäetakse pereliikmete ühiseks kasutamiseks.

Tehes määruse E. E. Groševoi hagi A. M. Groševoi vastu kolhoosipere vara jagamise (Tambovi obl.) Vene NFSV Ülemkohtu Tsviilasjade Kohtukolleegium (määrus nr. 13-V6-49, 1946. a.) näitas õigesti rahvakohtule, et «eraldades hagejale pool lehma

kohus sellega ei lahendanud varalist vaidlust poolte vahel, sest ühine lehma kasutamine, mis nõuab hoolitsemist ja toitmist, loob uued vaidlused poolte vahel.» Sel määrusel on küllaltki aktuaalne tähtsus, sest et rahvakohtute otsused nädalate või kuude kaupa lehma kasutamise kindlaksmääramises jagajate vahel on küllaltki levinud.

Moskva oblasti Solnetšnogorski rajooni rahvakohtu otsusega Volkovite hagnosis kolhoosiperest osastamise kohta oli hagejale välja mõistetud peale õiguse elada kindlas toas veel õigus «järelejäänud ehitiste (nähtavasti kõrvalhooned — G. P.) ühiseks kasutamiseks» (Moskva oblastikohus, toimik nr. SG-3251, 1947. a.).

Kõik säärased kohtuotsused tuleb tunnistada mitte lõpuleviiduks.

Kohus võib hagnosis kolhoosipere jagamise või osastamise kohta omal algatusel jätta jaotamata üksikud pere vara objektid ainult järgmisel kahel juhul: a) kui hagi jagamise või osastamise kohta on esitatud vanaduse või invaliidsuse tõttu töövõimetu pereliikme suhtes, millal temale osa osastamise asemel kohus võib töövõimetu otsesel nõudmisel panna perele töövõimetu ülalpidamise kohustuse ja kui jaotamisele kuulub elumaja elatanule iseseisva pinna eraldamise eesmärgil (vaata allpool); b) kui jutt on niisugusest osastamisest, mil isik, kes osastub, palub temale eraldi eluruumi andmist ja vastava osa osastamist elukondlikust pere varast, kuid kavatseb jätkata ühise abimajandi pidamist õueaiamaal, mida kasutatakse kõigi pereliikmete poolt ühiselt. Sel juhul kuulub jagamisele kolhoosipere maja ja elukondlik vara, kuid ei jagata tema põllumajanduslikku vara.

Kõigil teistel juhtudel, kui üksikute esemete ühise kasutamise säilitamise initsiatiiv kuulub pooltele ja selle kohta on nende vahel saavutatud kokkulepe, ei või kohus seda takistada, sest et isikliku omandi ühine kasutamine ei ole seadusega keelatud. Sel juhul aga peab olema täpselt välja selgitatud nende endiste pereliikmete osad, kes ka peale liikmeksolemise lõpetamist peres kasutavad asja ühiselt. Säärasel juhul on meil siiski ühe pere endiste liikmete vahel mitte ühine omand, vaid ühine kaasomand.

ISIKUTE ÜSIKUTE KATEGOORiate ÕIGUSED KOLHOOSIPERES PEREKONDLIK-VARALISTE JAGAMISTE JA OSASTAMISTE PUHUL.

§ 1. Majaperemehe õigused.

Üheks nõukogude maaseadusandluse aluseks on majaperemehe varanduslike õiguste võrdsuse tunnistamine peres teiste pereliikmete õigustega.

Kõigi liiduvabariikide maakoodeksid tunnistavad majaperemeest ainult pere esindajaks majanduslikes asjades ja kriipsutavad alla, et sääraseks esindajaks võib olla mitte ainult mees, vaid ka naine (Vene NFSV maakoodeksi § 68). On iseloomulik, et hooletu majapidamise juhul võidakse majaperemees asendada teise isikuga sama pere koosseisust (Vene NFSV maakoodeksi § 69).

Majaperemehele termini «esindaja» kohaldamine ei ole juriidiliselt mitte päris täpne, kuna esindaja, vastavalt tsiviilõigusele, sõlmib tehinguid teise isiku nimel, mis tekitavad kohustusi mitte esindaja, vaid esindatava jaoks. Majaperemees aga, tegutsedes kolhoosipere nimel, teostab koos sellega õigusi ja kohustusi, mis tulevad tehingust tema kui kolhoosipere liikme jaoks.

Kolhoosipere liikmete varanduslike õiguste võrdsuse printsiibi järgi saab majaperemees perekondlik-varalise jagamise või osastamise juures kõikide teiste võrdsete tingimuste puhul osa, mis on võrdne iga teise kolhoosipere liikme osaga.¹

¹ Üksikud kohtud, peaaesjalikult ühiskondlikud külakohtud, kalduvad mõnikord andma eesõigust «pere peale». Nii Moskva oblasti Naro-Fominski rajooni Ljubanovski ühiskondlik külakohus tunnistas isegi kolhoosipere varanduse suhtes testamenti, mis tehtud majaperemehe Stšerbakovi poolt, milleks, nagu teada, pere teiste liikmete olemasolul majaperemel ei olnud õigust (autori poolt 1938. a. korraldatud Naro-Fominski rajooni maa ühiskondlike külakohtute uurimise materjalidest).

Sellepärast Tšernigovi oblastikohtu tsiviilasjade kohtukolleegium tunnistas täie õigusega põhjendamatuks hageja S. A. Timošenko argumendi (Tupitševski rajoon), kes pere vara jagamisel pretendeeris valdavale osale sel põhjusel, et ta on majaperemees (toimik nr. 599, 1946. a.).

Majaperemehe õiguste võrdsus pere varale ei takista arvestamast tema suuremat töö panust majandisse, mis peab aset leidma näiteks vara jagamisel majaperemehe ja isikute vahel, kes on peres viibinud vähe aega.

Tuleb tunnistada õigeks ja tähelepanuväärivaks paljude kohtute praktika (eriti Moskva oblasti Naro-Fominski rajooni ühiskondlike külakohtute), millele vastavalt majaperemehele, kui ta jääb edasi maja pidajaks, antakse* maja ja põllumajanduslik vara, kuna aga isikutele, kes perest osastuvad, osastatakse elukondlik vara ja makstakse rahas välja neile kuuluv vara.

§ 2. Abikaasade õigused.

Abikaasade õigustel kolhoosipere vara osale on rida momente.

Enne kõike on vaja tähendada, et abikaasade õigus perekondlik-varalisele jagamisele või osastamisele ei ole tingimata seotud abielu lahutamiseга. Isegi linnatüüpi perekondliku varaühenduse tingimustes tunnistab kohtupraktika rangelt abikaasade õigust ühiselt soetatud vara jagamisele, olenemata sellest, kas abielu on lahutatud või mitte;¹ seda enam ei ole alust siduda kolhoosipere jagamise või sellest osastamise õigust abielu lõppemisega. Perekonna ja töö põhimõtete olemasolu kolhoosiperes võimaldab nendest ühe lõppemisel säilitada teist; isikud, kes on abielus, võivad pere vara jagada ja vastupidi isikud, kes abielu on lahutanud, võivad jääda liikmeiks ühte perre.

Abjelulahutuse avalduste kohtulik arutamisel, mis esitatud kolhoosipere liikme poolt samuti kui iga teise kodaniku poolt, peab toimuma NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi 8. juuni 1944. a. seadluse § 26 täitmiseks ka vara jaotamine lahutatavate abikaasade vahel.

Kuid piiri kindlaksmääramine abikaasade isikliku vara ja pere ühise omandi vahel puudutab kõikide pereliikmete huvisid (vaata

¹ Vaata näiteks NSVL Ülemkohtu Tsiviilasjade Kohtukolleegiumi määrust nr. 36/927 «NSVL Ülemkohtu praktika», 1947. a. II (XXXVI) vihk.

IV peatükk). Sellepärast kolhoosipere liikmete abielulahutuse protsessi, kui peres on teisi täisealisi liikmeid või lapsi, kelle üle on sisse seatud eestkoste või hooldus, peab juurde tõmmatama pere esindaja, eestkostja või hooldaja.

Kui seoses abielulahutusega järgneb kolhoosipere jagamine või temast osastamine, siis pereliikmete vahel kokkuleppe mittesaa-
vutamisel vaidlus pere vara osastatava osa suuruse kohta lahenda-
datakse iseseisva kohtuprotsessiga.

Kui üks lahutatavatest abikaasadest ei ole pereliige (mis võib aset leida ainult sel juhul, kui ta ei ela peres ega pea perega majanduslikke sidemeid) ¹, siis jagamisel või osastamisel tal ei ole mingeid õigusi pere vara osale.

Abikaasade ühise omandi objektid kolhoosiperes on oluliselt erinevad abikaasade omandi objektidest linna perekonnas. Nagu teada, vastavalt APEK-i § 10 vara, mis kuulus abikaasadele enne abiellumist, jääb nende lahusvaraks, abielu kestel ühiselt soetatud vara aga loetakse nende ühisvaraks; sellepärast linna perekonna perekondlik-varalisel jagamisel kummalgi abikaasadest on õigus saada: a) enne abiellumist omatud vara ja b) osa ühisvarast, mis abikaasade poolt soetatud abielu kestel.

Kolhoosiperes aga abikaasadel, sarnaselt teiste pereliikmetega, on pere ühise omandi võrdse kasutamise õiguse, olenemata selle omandamise ajast ja allikast, ja peale selle isiklik omandiõigus individuaalses kasutamises olevale varale, mis omandatud isiklike vahendite eest. Sellepärast üldreegli järgi kolhoosipere liikmel, kes osastub perest (olenemata osastumise alustest) on õigus: a) osale pere ühisest omandist ja b) varale, mis temale kuulub isiklikult. Järelikult kolhoosiperest osastamisel abielu lahutamise tagajärjel ei ole kummalgi abikaasadest õigust saada oma enne abiellumist omatud vara, kui see oma iseloomult osutus pereliikmete ühiseks omandiks; tal on ainult õigus selle vara osale kõrvuti teiste pereliikmetega. Teiselt poolt on pereliikmel, kes osastub perest seoses abielu lahutamise, õigus kogu pere vara osale, mis soetatud tema ajal, kui ka tema abikaasa peres olevale varale, mis soetatud enne tema perre astumist, kuna abikaasad linna perekonna tingi-

¹ Vene NFSV Põllutöö RK 1925. a. ringkirjale vastavalt tuleb isik, kes asub perre abikaasana, registreerida külanõukogu poolt pereliikmena, olenemata teiste pereliikmete nõusolekust.

mustes ei või esitada õigusi teise abikaasa enne abielu soetatud varale.

Vastavalt Vene NFSV APEK-i § 10 abikaasade varalised õigused ühiskasutamises olevale varale reguleeritakse Maakoodeksi § 66 ja 67 ning nende arendamiseks ja täiendamiseks antud eeskirjade alusel. Sellest järgneb, et abikaasade õigused ühiskasutamises olevale pere varale ei erine millegagi teiste pereliikmete õigustest.

Üksikute pereliikmete isikliku omandi suhtes, mis allub üldisele kodanikkude isikliku omandi režiimile, on põhimõtteliselt võimalik üldiste reeglite kohaldamine abikaasade ühiskasutamises oleva omandi kohta. Nende kohaldamisel pereliige, kes abielu lahutuse tagajärjel osastub, saab: a) osa kolhoosipere ühisomandist, b) isikliku kasutamise vara, mis temal soetatud enne abielu ja mis ei kuulunud kolhoosipere ühisomandisse ja c) osa varast, mis soetatud abikaasade poolt abielu kestel ja mis ei kuulunud kõigi pereliikmete ühiseks kasutamiseks ja sellepärast võib arvata abikaasade isiklikuks omandiks. Siiski säärane olukord, kus ühes ja samas kolhoosiperes on vara, mis omandatud ja kasutatav ainult ühe abielupaari poolt, esineb harvadel juhtudel, millal ühes kolhoosiperes on ühendatud kaks abielupaari, kes peavad eraldi kodust majapidamist, omavad eraldi elamu ja on ühendatud ainult ühise isikliku õueaiamaaga. Ainult niisuguste majandite jagamisel on praktilist mõtet kohaldada keerukat abikaasade omandi konstruktsiooni kolhoosiperes.

Harilikku tüüpi kolhoosipere tingimustes aga, kus tema liikmed on ühendatud mitte ainult ühise abimajapidamisega, vaid on ka seotud ühise elu-oluga, on abikaasade omandi instituut ülearune, sest et pere tarvitata vara pole mitte ainult antud abielupaari, vaid kõikide pereliikmete ühisomand.

§ 3. Pereliikmete õigused, kes viibivad Nõukogude armees ja sõja-merelaevastikus.

Pereliikmete õigustes, kes viibivad Nõukogude armee ridades või sõja-merelaevastikus, on talu vara suhtes terve rida erinevusi. Need erinevused on juba formuleeritud eelmainitud NSVL Ülemkohtu pleenumi määruses 29. juulist 1943. a. «Kolhooside ja üksik-talupoegade talundite vara jagamise ja osastamise asjade läbi-

vaatamine kohtute poolt neil juhtudel, kui pere liige viibib puna-armees või sõja-merelaevastikus.»¹

Tähendatud määrus on suunatud sõjaväeteenistujate õiguste kaitseks nende perest eemaloleku ajaks.

Selles määruses on tähendatud, et «neil juhtudel, kui pereliige kutse või mobilisatsiooni tõttu viibib puna-armees või sõja-merelaevastikus, kohalejäänud pereliikmete vahel aga tekkis kohtulik vaidlus talu jagamise kohta, siis niisuguse vaidluse läbivaatamise menetlus peab peatatama eemalolevate pereliikmete punaarmee või sõja-merelaevastiku ridades viibimise ajaks.» See seisukoht on rajatud TsPK § 113 ja NSVL Ülemkohtu pleenumi määrusele 30. augustist 1941. a. mis kohustavad kohut asjas menetluse peatama juhul, kui hagejaks või kostjaks asjas on isik, kes viibib Nõukogude armees või sõja-merelaevastikus. Kohtulik vaidlus perest osastamise kohta aga, mis on tekkinud pereliikmete vahel sõjaväeteenistuja äraolekul, vaadatakse läbi ka ilma viimase osavõtuta.

Kolhoosipere jagamise ärakeelamisel ja osastamise lubamisel sõjaväeteenistuja eemalolekul on, nagu seda näitab prof. D. M. Genkin,² järgmised põhjused.

Pere jagamine on seotud vana pere kui kindla kollektiivi hävimisega ja kahe uue tekkimisega; vaidluses pere jagamise kohta esitatakse hagi kõikide pereliikmete vastu, mispärast ühe puudumine nendest armees viibimise tagajärjel on aluseks menetluse peatamiseks TsPK § 113 korras; perest osastamine aga eeldab pere kui perekonnatöö liidu säilitamist, mispärast hagi osastamise kohta esitatakse mitte iga pereliikme, vaid kogu kollektiivi vastu tema esindaja näol.

Ülemkohtu pleenumi määrus nõuab kohtult erilist tähelepanu kolhoosiperest eralduvate, sõjaväeteenistuja naise ja laste huvide kaitseks.

Eemalviibiva sõjaväeteenistuja osa osastatakse tema naisele ainult sel juhul, kui selleks on naisel volitus, mis võib olla tõestatud peale notariaalorganite ka sõjaväeosa juhtkonna või haigla ülema poolt.

Nõukogude Armees või sõjamerelaevastikus viibiva pereliikme isikliku omandi võib vaidluse korral isikult, kellele vara sõja-

¹ «NSVL Ülemkohtu praktika» 1944. a. II—VI lk. 3.

² Д. М. Генкин, В. И. Серебровский, Г. К. Москаленко, Судебная практика по гражданским делам в период войны, lk. 24.

väeteenistuja poolt hoiule jäetud, ära võtta, kuid ainult sõjaväeteenistuja enda volituse põhjal. Sõjaväeteenistuja isikliku omandi üleandmist hagejale lubatakse ainult sel juhul, kui hageja otse on volitatud sõjaväeteenistuja poolt vastava hagi esitamiseks. Kui volitusi ei ole, kuid asjast nähtub, et sõjaväeteenistuja vara on isiku juures, kes ei taga selle puutumast, siis on kohus kohustatud asjasse juurde tõmbama külanõukogu või kolhoosi esimehe ja neile tegema ettepaneku vara üles kirjutamiseks, ning hoiule andmiseks isikuile, kes selleks on määratud külanõukogu või kolhoosi poolt.

Osastuvale pereliikmele osa arvutamise kord peres, kus on sõjaväeteenistujaid, on üldine. Osastamine ei tohi lõhkuda sõjaväeteenistuja pere abimajandit. Kui avaldus osastamise kohta ei ole esitatud sõjaväeteenistuja naise poolt, siis elumaja ja põllumajandusliku vara osastamine võib teostuda ainult erandjuhtudel.

§ 4. Alaealiste õigused.

Alaealiste õiguste võrdsus pere ühisvara kasutamiseks ja õiguste võrdsus vara osale perest jagamise või osastamise puhul on alaealiste varaliste õiguste aluseks kolhoosi peres. Iseloomustavaimaks on Kostinite kolhoosipere perekondlik-varalise jagamise hagi (Moskva obl. Luhhovitski rajoon), mis algatatud alaealise vanaema (hooldaja) poolt. Alaealine jäi peale isa (hageja poja) rindel hukkumist perre võõrasemaga ja selle alaealise tütreaga, kes juures võõrasema rikkus tema huvisid. Luhhovitski rajooni rahvakohtu otsusega kolhoosipere vara jagati pooleks mõlema alaealise vahel, kuid võõrasema jäeti lühikese kolhoosiperes viibimise aja tõttu vara osast ilma. Asi vaadati selle järel läbi Moskva oblasti kohtu tsiviilasjade kohtukolleegiumis, kus kostja tõendas, et temal kui abimajandisse tööd rakendanul on enam õigusi varale kui alaealisel hagejal; hageja esindaja aga vaidles vastu, et hageja õigused varale põhjenevad isa hukkumise tõttu pärimisõigusel.

Moskva oblastikohus lükkas mõlema poole argumendid kui Maa-koodeksiga mittepõhjendatud ümber ja näitas rahvakohtule, et viimane ekslikult keeldus kostjale mõistmast õiguse pere vara osale, samal ajal alla kriipsutades, et kohus pidanuks lähtuma alaealiste õiguste võrdsusest võõrasema õigustega, kes abimajandisse on rakendanud oma tööd (Moskva obl.-kohus, toimik nr. 12-3921, 1947. a.).

Kolhoosipere liikmetel sündinud lapsed tunnistatakse vastavalt Maakoodeksi § 65 ja APEK-i § 56 selle pere liikmeiks, kelle koosseisu kuuluvad nende isa ja ema.

Kui vanemad kuuluvad eri perede koosseisu, siis võidakse lapsed registreerida neist ühe pere liikmeiks, vastavalt selle vanema valikule, kelle juures lapsed elavad. Vaidluse lapse kuulumise kohta ühe või teise pere koosseisu lahendab kohus, silmas pidades seejuures lapse huvisid. Kui üks vanematest on kolhoosipere liige, teine aga tööline või teenistuja, siis võib last tunnistada selle pere liikmeks, kus on tema isa või ema, kui laps tegelikult seal elab. Vaidluse korral kuulub ka see küsimus kohtu lahendamisele (APEK-i § 56).

Mitteregistreeritud abielu puhul võib laps olla ainult selle pere liige, kuhu kuulub ema.

On arusaadav, et lapse kuulumine ühte või teise perre määrab tema õiguse varale vastava pere jagamise puhul.

Alaealise õigus kolhoosipere varale ei asenda tema õigust saada ülalpidamist vanemate poolt, mis, nagu seda märgib APEK-i § 56, on sõltumatu alaealise õigusest pere varale, mis tuleneb pere liikmeks olemisest. Nimelt sellepärast tuleb tunnistada ebaõigeks rahyakohtu otsuse motiveering, kes rahuldab A. A. Plastinina hagi A. F. Plastinini vastu (Kirovi oblast) vara osa osastamise kohta isa perest sel alusel, et isa ei maksa alimente (Vene NFSV Ülemkohtu Tsviivlasjade Kohtukolleegiumi määrus, toimik nr. 10-V6-26. a.).

Vastavalt APEK-i § 51, 51-a ja 56¹ mõistetakse alimendid kolhoosnikuult välja isa või ema isiklikest vahenditest normipäevades üldiste normide alusel. Alaealisele aga osa vara väljamõistmine perekondlik-varalise jagamise või osastamise juhul ei tohi olla seotud küsimusega tema alimentide saamise kohta.

Vene NFSV Põllutöö RK ja Kohtu RK instruksioon 1927. aastast perekondlik-varaliste jagamise kohta näitab, et «isikule, kes tuleb perre abiellumise teel, antakse õigus (kuid see ei ole kohustuslik) tema hooldamisel seisvaid alaealisi lapsi üle kanda uue pere koosseisu»; nagu instruksioon edasi märgib on külanõukogu kohustatud niisugustel juhtudel viivitamata registreerima lapsed majandite nimekirjades, mille juures «registreerimisest alates lapsed ühesugustel alustel vanematega kaotavad õigused vanas peres ja omandavad need uues peres ja omavad ka viimases õigust osavõtule jagamisest».

Lastega julmalt käitumise korral on hooldusorganitel õigus laste edaspidise elu korraldamise eesmärgil taotleda kohtu kaudu laste osa sunduslikku osastamist kolhoosiperest.

§ 5. Pere töövõimetute liikmete õigused (elatanud, invaliidid).

Eriliste varaliste õigustega on varustatud pereliikmed, kes ei ole võimelised kas vanaduse või tervisliku seisundi tõttu teostama iseseisvalt põllumajapidamist või iseseisvalt elama. Ülalnimetatud Vene NFSV Põllutöö RK ja Kohtu RK 1927. a. instruksiooni § 8 näitab, et «neil juhtudel, kui ühine elu peres osutub võimatuks isikutele, kes ei suuda teostada põllumajapidamist töövõimetuse (vanadus, invaliidsus) tõttu, ei toimetata pere jagamist ega vara jaotamist (Maakoodeksi terminoloogia järgi vara jaotamiseks nimetatakse osastamist — G. P.), vaid niisugustele töövõimetutele antakse ainult eraldatud eluruum ja kindlustatakse pere arvel produktide saamine ja rahasummade andmine suuruses, mis häda-vajalik äraelamiseks».

See töövõimetute pereliikmete õigus ülalpidamisele ja elamule vanaduse ja invaliidsuse puhul eeldab samal ajal tööks mittevõimeliste pereliikmete ülalpidamise kohustust töövõimeliste pereliikmete poolt.

Elatanuid ja invaliide peetakse ülal ainult viimaste kolhoosiperes liikmeksoleku tõttu, olenemata töövõimeliste pereliikmete sugulusastmest töövõimetutega.

Ülalpidamise andmine elatanule kolhoosipere poolt ei olene mingil juhul sellest, kas viimased saavad samuti alimente isikutelt, kes on neile kohustatud andma elamisvahendeid sugulussidemete tõttu. Nii Smolenski oblasti rahvakohus tegi õige otsuse elatanud M. A. Aleksandrovi hagi ülalpidamiseks alimentide sissenõudmise kohta neljalt täisealiselt lapselt, kes elasid eri peredes, kohustades kostjaid andma hagejale eluaeg teatud toitaineid ja pannes ühe poja kolhoosiperele, mille liikmeks hageja oli, peale kohustuse anda hagejale elamispind ja kõik, mis vajalik tema olemasolu kindlustamiseks (Vene NFSV Ülemkohtu Tsviilasjade Kohtukollegiumi määrus, toimik nr. 36-V6-76).

Elatanud või invaliidi-kolhoosipere liikme poolt pensioni saamine sotsiaalkindlustuse korras (mis võib aset leida niisuguse pereliikme suhtes, kes oli tööliseks või teenistujaks) või toetusraha

saamine kolhoosi vastastikku abistamise kassast samuti ei vabasta kolhoosiperet tema töövõimetule liikmele ülalpidamise andmisest.

Seega loob instruksiooni § 8 kolhoosiperes elatanutele ja invaliididele eesõigustatud seisukorra, kuna ta ei luba nende vastu esitada hagi jagamise või osastamise kohta; aga ta ei või ilma jätta töövõimetuid endid õigusest hagi esitada kolhoosipere varast osastamise kohta, kui nad leiavad selle enda jaoks rohkem sobiva olevat.¹

Tuleb eriti alla kriipsutada, et Vene NFSV Põllutöö RK ja Kohtu RK 1927. a. instruksiooni § 8 võib kohtu poolt kohaldada ainult elatanu otsesel palvel temale iseseisva elamu eraldamise ja pere töövõimeliste liikmete poolt ülalpidamise andmise kohta, kuid seda ei tohi mingil juhul kohaldada, kui elatanu palub jagamist või osastamist.

Tegelikult real juhtudel vastastikuste vahekordade tõttu, mis kujunevad elatanu ja teiste pereliikmete vahel, muutub instruksiooni § 8 kohaldamine praktiliselt võimatuks ja elatanu eelistab kas jagamist, et iseseisvalt majandit pidada, või pere varast osastamist, et üle minna elama teise perre.

Nii näiteks 70 aastase Motri Smovduri hagiavaldusest minia Maria Smovduri vastu kolhoosiperest vara osastamise kohta (Tšernigovi oblast, Koropski rajoon) on näha, et hageja ei soovi elada kostjaga ühes kolhoosiperes, vaid tahab saada oma osa pere varast selleks, et üle minna abielus oleva tütre perre (toimik nr. 336, 1947. a.).

Meie arvame, et ei ole mingit alust tagasi lükata hagi antud ja sellega sarnanevatel juhtudel. Elatanule, kes soovib oma õigusi kaitsta, peab võimaldatama valida üht kahest näidatud varaliste suhete vormist kolhoosiperega.

Sel juhul, kui varaline vaidlus kolhoosiperes leiab aset mitte invaliidi ja töövõimeliste pereliikmete vahel, vaid töövõimeliste pereliikmete vahel, kellest ühe juures peale vara jagamist või osastamist peab elama elatanu, instruksiooni § 8 ei kohaldata; säärastel juhtudel teostatakse üldistel alustel perekondlik-varaline jaga-

¹ Tõsi, 1927. a. instruksiooni mõtte järgi siin oli silmas peetud nimelt töövõimetute õiguste piiramist jagamise või osastamise kohta hagi esitamisel seoses sellega, et nad ei või kindlustada iseseisva majandi pidamist. Kolhoosipere tingimustes see motiiv ei ole kohaldatav.

mine või osastamine elatanu osa üleandmisega sinna uude perre või sinna uude perekonna liitu, mille liikmeks elatanu saab.

Vanaduse või invaliidsuse tõttu töövõimetu osa kindlaksmääramisel tuleb lähtuda sellest, et vara on omandatud osastuva töö ja vahendite abiga, aga mitte sellest, et antud momendil töövõimetu ei rakenda majandisse tööd.

§ 6. Manulaste õigused.

Manulasi, s. o. kolhoosipere mitteliikmeid võib pere koosseisu vastu võtta. Mõnikord nimetatakse manulaseks isikut, kes perre tulnud abiellumisel, kuid siiski ei ole see täpne, sest manulane, erinevalt isikust, kes perre tuleb abiellumisel, omandab peres liikmeksoleku õiguse ainult kõikide teiste täisealiste pereliikmete nõusolekul.¹

Isikud, kes on tulnud kolhoosipere koosseisu nii abielu kui ka manuluse tõttu, saavad õiguse kasutada pere ühist vara võrdselt kõikide pereliikmetega (märkus 1 Vene NFSV maakodeksi § 66 juurde).

Manulase osa jagamise ja osastamise puhul on põhimõtteliselt võrdne perekonna pärisliikmete osaga. Seda ei või vähendada seoses sellega, et manulane, kes tuli perre, ei rakendanud sellesse vahendeid.

Isikuil, kes tulevad kõrvalt (abielu või manuluse tõttu) ja varsti temast lahkuvad, on ilmtingimata õigus osale pere varast. See osa kuulub siiski vähendamisele võrreldes teiste pereliikmete osadega töö väheolulise rakendamise tõttu isikute poolt, kes kolhoosiperes on viibinud lühikest aega.

Rahvakohtute praktikas on üheks veaks antud liiki asjades keeldumine tunnustada sääraستهle isikutele õigusi osale pere varast ja neile kompensatsiooni väljamõistmine töö eest palga maksmise vormis.

Nii esitas O. P. Judina hagi temale osa vara osastamise kohta meheema E. I. Judina majandist (Voroneži oblast), sest et tema mees, kostia poeg, hukkus Isamaasõja rindel ja hageja pöördus tagasi elama oma ema abimajandisse. Rahvakohus lükkas tagasi hagi kolhoosipere varast osastamise kohta põhjusel, et hageja oli

¹ Vene NFSV Põllutöö RK ringkiri 1925. a., avaldatud ajalehes «Сельскохозйственная жизнь» nr. 12/13, 1925. a.

peres vähe aega elanud, mõistis aga O. P. Judinale välja tema kostja abimajandis elamise aja eest 30 rubla kuus kokku 14 kuu eest 420 rubla. See otsus on pere varalise korra põhialuste rikku mine, mis kinnitab iga pereliikme, sealhulgas ka abiellumisel või manuluse korras perre sissetulnute ühisomandi õigust pere varale. Oma otsuses kohus kohaldas pereliikme suhtes norme, mis käivad omaduselt teiste õigussuhete kohta ja nimelt niisuguste õigus suhete kohta, mis tekivad kolhoosiperel isikuga, kes abimajandisse on pannud teatud osa tööd, kuid ei ole pereliige. Vene NFSV Ülem kohus, tühistades järelvalve korras antud rahvakohtu otsuse, näi tas ära, et niisugune arvestus ei ole õige.

Määrates hagejale osa pere varast oli kohus kohustatud, vasta valt Vene NFSV Ülemkohtu juhtnõorile, lähtuma antud kolhoosi pere liikmete üldarvust ja seega kindlaks määranud vara osa, mis kuulub pere ühele liikmele, tegema selle järel paranduse, mis seotud hageja lühiajalise peres viibimisega ja arvestades tema poolt kostja kolhoosipere omandisse tehtud panuseid Vene NFSV Ülem kohtu Tsiviilasjade Kohtukolleegiumi määrus, toimik nr. 14-V6-12)

Edasi, kohtul oli õigus, kui see oli kolhoosipere huvides, mää rata rahalist kompensatsiooni hagejale osastatud osa eest. Siiski rahalise kompensatsiooni summa kindlaksmääramisele pidi eel nema kogu osastamise protsess; seda ei saanud muuta palga väljamaksmiseks, nagu seda antud juhul kohtu poolt tehti.

Väga tihti võib kohtupraktikas leida hagsid maja müügi või kinkelepingu tühistamise kohta, mis sõlmitud kolhoosipere poolt, kelle koosseisus on ainult elatanud, tööks mittevõimelised liikmed, kõrvalise isikuga, kusjuures ostja või kingisaaja kohustub pere liikmeid «toitma ja neile eluaset andma kuni surmani». Kohtu otsustega sääraseid maja ostu- ja kinkelepingud tunnistatakse õige sagedasti kehtetuteks juhtudel, kui poolte vahel tekib kohtulik vaidlus, sest et nendes puudub ostja kohustuste täpsus või tasu tus, mis omane kinkelepingule.

Samuti võib leida hagsid eluaegse ülalpidamise lepingute tühistamise kohta, mille järgi pereliikmed omandavad õiguse ülal pidamisele, mille eest perele kõrvalised isikud, kes võtavad endile säärase kohustuse, saavad õiguse elada majas ja saada selle omandiks testamendijärgse pärijana peale viimase töövõimetu kol hoosipere liikme surma.

Tuleb märkida, et ka see lepingu liik tunnistatakse tavaliselt kohtupraktikas kehtetuks kui Tsiviilkoodeksis mitte ette nähtud.

Kuid säärase lepingute taga peitub suuremalt jaolt manulus, s. o. uue liikme pere koosseisu vastuvõtmine kõikide täisealiste pere-liikmete nõusolekul. Kartus, et see uus pereliige hakkab pere majanduslikku tegevust juhtima pere pärisliikmete huvide vastaselt, toob kaasa selle, et säärane pere koosseisu vastuvõtmine vormistatakse kui leping, mida uue vastuvõetud liikme pahatahtliku suhtumise puhul võidaks tühistada.

Nende tegelike vastastikuste vahekordade tähelepanelikul vaatlemisel, mis kujunevad kolhoosipere, milles on ainult töövõimetud, ja isiku vahel, kes elab peres maja ostu- (kinkelepingu) järgi või eluaegse ülalpidamise lepingu järgi, võib avastada, et säärane kõrvaline isik mitte ainult ei kasuta maja, vaid ka harib kolhoosipere õueaiamaad, hoolitseb kariloomade eest ja teeb kolhoosi abimajandis muud tööd, mis pole jõukohased töövõimetutele ja mille tegemiseks kõrvaline isik õieti perre värvati. Teiste sõnadega, säärane kolmas isik täidab pereliikme funktsioone.

Hagi avalduse saatusele on säärastel juhtudel otsustavaks kujunenud tõeliste vastastikuste vahekordade kvalifitseerimine. Kui jutt on lepingust, mis kohtu poolt tunnistatud tühiseks, siis vastavalt TsK § 151 mõlemad pooled peab viidama algseisundisse ja järelikult kõrvaline isik tuleb kolhoosiperest välja tõsta.

Niisugune on näiteks Vene NFSV Ülemkohtu Tsiviilasjade Kohtukollegiumi määrus M. E. Montrova hagi A. P. Fomina vastu maja kinkelepingu tühistamise pärast (toimik nr. 14-V6-326).

Siiski meie arvame, et massiline keeldumine säärase lepingute kehtivaks tunnistamisest oleks põhjendamatu ja et neile tuleb kohaldada, vastavalt Vene NFSV TsK §-le 35, eeskirju, mis käsitlevad tehingut, mille tegemist on tõelikult tahetud, s. o. antud juhul manuluse kohta käivaid eeskirju. Kui õigussuhted, mis peituvad teeseldud maja müügi või kinke tehingus, vastasid neile õigussuhetele, mis peavad aset leidma manulase ja kolhoosipere teiste liikmete vahel, siis meie arvame, et kohtul ei ole alust keelduda säärase tehingute kehtivaks tunnistamisest.

Säärasel juhul, kui pere pärisliikmed soovivad sidemeid katkestada vastuvõetud uue pereliikmega, leiab aset mitte lepingu tühistamine, vaid jagamine või osastamine, kusjuures sel, kes osastub, on õigus osale pere varast. Nii nimelt otsustati vaidlus majaperemehe Bikassovi ja manulase Talpini vahel (Moskva oblast, Luhhovitski rajoon). Manulane Talpin alates 1928. a. tegi kogu töö majaperemehe ja tema töövõimetu naise abimajandi toe-

tamiseks. Käesoleval ajal majaperemehe naine suri, millega seoses majaperemees sõitis tütre juurde teise majja ja nõuab kohtu kaudu manulase väljatõstmist ja tema ilmajätmist kõikidest pere liikme varanduslikest õigustest. Rahvakohus jättis õigesti Bikasovi hagi rahuldamata.

Kui manulase peres viibimine oli lühiajaline ja ta ei rakendanud majandisse küllaldaselt tööd, täites oma kohustusi pere ainukese tööjõulise liikmena mitte heatahtlikult, siis tema osa suurtust võidakse tugevasti vähendada, võrreldes pere pärisliikmete osadega.

§ 7. Kolhoosipere liikmete õigused, kes ei ole kolhoosi liikmed.

Juba eespool oli tähendatud, et perekondlik-varaliste jagamiste ja osastamiste norme kohaldatakse ka «segaperedele», s. o. niisugustele kolhoosiperedele, kelle koosseisus on töölisi ja teenistujaid.

Mõistagi, et kui pereliikmed kaotasid kolhoosis liikmeksoleku õiguse nende poolt kolhoosi ees kohustuste mittetäitmise ja nende kolhoosist väljaheitmise tagajärjel, siis võib tõusta küsimus pere õiguse kaotusest õue-aiamaale ja kolhoosipere kui niisuguse olemasolu lõppemisest. Et aga kõne on segaperest, kus kõrvuti kolhoosnikutega elavad kohalike asutiste ja ettevõtete töölised või teenistujad, siis tuleb tähendada, et kõik kolhoosipere liikmed kasutavad võrdseid õigusi kolhoosipere omandile, olgugi et nad ei olnud vahetult seotud kolhoosiga, sest et, nagu juba eespool öeldud, liikmeksolek kolhoosides ja liikmeksolek kolhoosiperes võib mitte ühtida. Kuid mõned rahvakohtud võtavad ära isikutelt, kes ei ole kolhoosiliikmed, õiguse pere vara osale jagamise või osastamise juures, välja selgitamata seda, kas nemad on kolhoosipere liikmed.

Nii E. G. Rjazanovi hagi G. R. Jambulatova vastu (Kirovi oblast) kolhoosipere jagamise pärast kohaldas rahvakohus Tsiiviikoodeksi norme ühismõttelise omandi kohta, lähtudes sellest, et kostja G. R. Jambulatova on pedagoog ega ole kolhoosis. Vene NFSV Ülemkohtu Tsiiviilasjade Kohtukolleegium märkis ära vajalikkuse välja selgitada, kas kostja G. R. Jambulatova on kolhoosipere liige ja, jaataval korral, kohaldada Maakoodeksi norme jagamiste kohta (Vene NFSV Ülemkohtu Tsiiviilasjade Kohtukolleegiumi määrus, toimik nr. 10-V6-36).

Üksikutel juhtudel keelduvad rahvakohtud töölisele või teenistujale osast kolhoosipere varast, olgugi et tema liikmeksolek peres

on kindlaks tehtud. Nii näiteks Tšernigovi oblasti Štšorski rajooni rahvakohus (Motsari asjas) ei lubanud osa pere varast majapere-mehe miniale, teadlik olles, et tema on kolhoosipere liige, ainult sel põhjusel, et tema on kooliõpetaja (toimik nr. 1269/46. a. 29/47).

Pere ühe või teise liikme õigus pere vara osale peab kindlaks määratama mitte selle järgi, kas tema on kolhoosiliige või tööline, vaid selle järgi, kuipalju tööd ja vahendeid ta paigutab majapidamisse ja kolhoosipere olemasolu elukondlike tingimuste organiseerimisse.

On iseenesest mõistetav, et töölistel ja teenistujail, kes elavad kolhoosiperes üürilistena, ei ole õigust pere vara osale olenemata nende suguluse astmest pereliikmetega.

Kolhoosipere, kus töölised ja teenistujad elavad üürilistena, ei ole segapere.

Kõrvuti tööliste ja teenistujatega, kes on alalised kolhoosipere liikmed, võib tihti kolhoosiperede koosseisus kohata isikuid, kes faktiliselt sõidavad ära pere abi-majandist elukoha muutmise tõttu. See nähe esineb täiesti seaduspärasena osa maaelanikkonna üleminekuga tööstusse, mis käib kaasas industrialiseerimisega. Säärased töölised ja teenistujad, kes sõidavad tööle linna, metsamajandisse, raudteejaamadesse jne., hoiavad suuremalt jaolt alles teatud aja jooksul majandusliku seose kolhoosiperega, kuhu tihti jäävad veel elama nende perekonnad selle ajani, kuni nad asuvad elama uude kohta. Niisugune «vahepealne» olukord võib kesta ka mitu aastat, mille vältel tähendatud isikud säilitavad liikmeks-oleku peres ja jagamise ning osastamise juhul võivad pretendeerida pere vara osale, muidugi selle arvestusega, kuipalju tööd ja vahendeid nad rakendasid minevikus ja käesoleval ajal antud peresse, kusjuures sellel ajal aegumise tähtaja jooks ei alga. Aegumise tähtaja jooksu hakatakse arvestama sel juhul, kui töölised ja teenistujad lõplikult katkestavad majandusliku seose perega.

Kuna peres liikmeksolek on individuaalne, on niisuguse tööliste või teenistuja perekonnaliikmeil iseseisev õigus pere vara osale seni, kui nad ise hoiavad alles majandusliku seose perega ja kuni ei möödu aegumistähtaeg osa nõudmiseks. See käib samuti ka nende tööliste ja teenistujate, kes majandist ära läksid, alaealiste laste kohta, kui sündimisel lapsed on sisse kantud külanõukogu majandite raamatusse kolhoosipere liikmetena ja faktiliselt peres elavad.

§ 8. Isikute õigused, kes kolhoosiperest on lahkunud ja on uuesti tagasi tulnud.

Kolhoosiperes kõrvuti tema päris-liikmetega elab tihti isikuid, kes varem on pere koosseisust välja läinud, aga pärast uuesti sinna tagasi tulnud. Sääraste isikute arv suurenes tunduvalt Suure Isamaasõja aastatel, kui majanduslike või perekondlike põhjuste tõttu (kõige sagedamini mehe Nõukogude armeesse kutsumine) isik, kes oli juba kaotanud majandusliku seose kolhoosiperega, kuid olles tema liikmetega seotud lähedaste sugulusside- metega, pöördub tagasi perre ajutiselt või alaliselt elama. Järgnevate pere jagamise või perest osastamise juhul pretendeerivad säärased isikud pere vara osa saamisele, mis teeb hädavajalikuks nende õigusliku seisukorra selgitamise.

Kõige esiteks tuleb ära märkida, et isikud, kes pere koosseisust on lahkunud ja pärast uuesti perre tagasi pöördunud, ei moodusta ühtset ja erilist õiguslikku kategooriat; nende õigusvõimed pere vara suhtes määratakse kindlaks olenevalt sellest, millisesse varemalt määratud kategooriasse neid võib viia, faktiliste asja- olude järgi otsustades, mis kaasnesid nende tagasipöördumisega kolhoosiperre ja seal elamisega.

Sellepärast õiguste mahu seisukohalt pere varale, mis kuulub isikutele, kes lahkusid kolhoosiperest ja uuesti perre tagasi tulid, tuleb eraldada järgmisi üksikuid võimalikke juhte:

1) Endiste kolhoosipere liikmete õiguslik seisukord, kes elavad üürnikena; pere jagamise või perest osastamise puhul ei ole sääraseil isikuil mingisuguseid õigusi pere varale, olenemata sellest, kas nende elamine peres oli tasuline või tasuta ja täiesti olenemata sugulusastmest pere liik- metega.

2) Endiste kolhoosipere liikmete õiguslik seisund, kes pöördusid perre tagasi määra- mata ajaks ilma kavatsuseta restaureerida liikmeksolemist peres, kuid kes eelmiste suhete tõttu pere liikmetega loovad nendega faktilise majandusliku seose ja juhivad ühist kodust majapidamist; antud isikute liigil ei ole õigust osale talu varast, neile võib välja mõista ainult nende faktiliste töökulutuste tasumist.

Näit. Smolenski oblastikohtu Tsviilasjade Kohtukolleegiumi määrusega Jakimenko majandi perekondlik-varalise jagamise asjas

(Smolenski oblast, toimik nr. 36-V6-111) näidati rahvakohtule õieti ära, et osa osastamine kostjale Fedora Jakimenkole ei ole põhjendatud, sest et «kohus ei kontrollinud, kas Fedora Jakimenko on pere liige; hageja Sofja Jakimenko kinnitab järelvalve-kaebuses, et Fedora Jakimenko, tema ämm eraldus 1938. a. perest ja, saanud oma osa, sõitis Leningradi teise, noorema poja juurde, kus elaski kuni 1941. a. 1941. a. tema pöördus majandisse tagasi, kuid vara ei toonud kaasa. Kui see on nii, siis temal ei ole õigust ka pere vara osale».

On siiski vajalik tunnistada, et antud isikute kategoorial on real juhtudel õigus osale ühisomandist, mis omandatud koos kolhoosiperega.

Nii näiteks kodanik M. N. Novožilova (Moskva oblast Novo-Petrovski rajoon) esitas hagi oma venna A. N. Nikolajevi vastu tema omandi osa tunnistamises lehmale. Lehm oli omandatud järgmistel asjaoludel; kostja, nõudja vend, oli ainuke kolhoosipere liige sel momendil, mil nõudja peale mehe surma pöördus uuesti tema juurde kolhoosi peresse. Mingisuguseid pretensioone liikmeksoleku restaureerimiseks hageja ei esitanud, osa pere varast oli tema saanud juba abiellumisel. Siiski aga perre tagasituleku järel hakkasid vend ja õde ühiselt maja pidama ja üldiste vahendite eest omandasid lehma, kes oligi vaidluse objektiks järgnevas õe hagi vara osastamise kohta seoses venna abiellumisega. Hagi rahuldati Novo-Petrovski rahvakohtu poolt. Moskva oblasti kohtu Tsviivilasjade Kohtukolleegium kostja kassatsioonikaebuse puhul juhistas oma määruses rahvakohut, et tema oleks pidanud rahuldama hageja, kes ei olnud pereliige, nõudmise ainult tööde tasumise osas (Moskva oblastikohus, toimik nr. 12. 3702, 1937. a.). Siiski arvame vastuvaidlematuks, et antud juhul jutt peab olema mitte tööde tasumisest, vaid hageja tunnustamisest lehma omanikuks, kes omandatud tema poolt mõttelises osas koos vennaga ja sellepärast on, vastavalt Vene NFSV TsK § 61, ühisomand.

Sellejuures kaasomanikkudeks antud juhul on hageja ja kogu kolhoosipere tervikuna (kostja ja tema naise näol), sest et lehma omanikuna ei või esineda üksik pereliige, vaid ainult kolhoosipere.

Millistel juhtudel pere mitteliikmeil, kes peavad ühist majandit kolhoosiperega, on õigus pretendeerida nende osavõtu tunnistamisele ühisomandist koos kolhoosiperega ja millistel juhtudel võib juttu olla töötasumisest?

Siin võib tömmata ainult ühe piiri: kui vaidluse objektiks on kindel ese, mis on omandatud pere mitteliikme ühise tööga või ühiste vahenditega koos kolhoosiperega, siis niisuguse asja peab tunnistama ühisomandiks; kui vaidluse objektiks on majapidamine tervikuna, kuid nii, et selles pere mitteliikme osavõttu ei saa väjendada mingisuguste kindlate esemete loomises (s. o. kui pere mitteliige töötas majapidamises vajaduse tõttu mitmesugustel töödel), siis võib jutt olla ainult töö tasumisest. Kui säärestel asjaoludel pere mitteliige rakendas majapidamisse ka vahendeid (näiteks materjalide ostmiseks maja jooksvaks remondiks), siis need vahendid nagu töögi peab temale tasutama.

Juhul, kui tehakse kindlaks pere mitteliikme ja kolhoosipere ühisomandus kindlale asjale, mida ei või jagada ilma tunduva kahju tekitamiseta tema majanduslikule otstarbele, asi ise, vastavalt kolhoosipere majanduslikele huvidele, peab jäetama perele ja pere mitteliikmele peab välja makstama rahaline kompensatsioon.

On iseenesest arusaadav, et pere mitteliikmeil on õigus kogu nende poolt endaga kaasatoodud varale, olgu see siis oma iseloomult kas isikliku või ühise kasutamise vara, sest kuna see ei ole kolhoosi vara, ei või see kuuluda ka jagamisele.

3) Kui endised kolhoosipere liikmed pretendeerivad nende liikmeõiguste restaureerimisele peres, siis tuleb eristada kaht juhtu;

a) Õiguslik seisund endistel kolhoosipere liikmetel, kes said osa pere varast varem aset leidnud jagamise või osastamise puhul ja samuti õiguslik seisund endistel pereliikmetel, kes kaotasid õiguse pere vara osale aegumise tähtaja möödumisel. Sääraseid kolhoosiperre tagasipöördunud isikuid tuleb vaadelda kui perele kõrvalisi isikuid, olenemata sugulusastmest pereliikmetega, järelikult, nad võivad pretendeerida nende perre vastuvõtmiseks samadel alustel, mis on kindlaks määratud manulaste kohta, s. o. kõikide täisealiste pereliikmete sellekohasel nõusolekul ja nende sissekandmisega külanõukogu majandite raamatusse pereliikmetena. Kuna liikmeksolekut kahes või rohkemas peres ei lubata, peab säärasele tagasipöördumisele kolhoosiperre eelnema väljaastumine teise pere koosseisust, kui selle ajavahemiku, mil isik katkestas seose antud kolhoosiperega ja ajavahemiku vahel, mil ta soovib seost restaureerida, leidis aset liikmeksolek teises (kolhoosi- või

üksik-) peres. Ainult kõikide loeteldud tingimuste olemasolul pöördub endine pereliige uuesti perre tagasi ja järelikult võib jagamise või osastamise juhul omada seaduslikku nõuet osale pere varast, arvestades faktilisi töö ja varalisi panuseid, mis tehtud sellest ajast saadik, kui ta uuesti perre vastu võeti.

b) Õiguslik seisund endistel pereliikmetel, kes lahkusid perest oma osa saamata pere varast ja kes uuesti perre tagasi pöördusid enne aegumistähtaja, mis kindlaks määratud õiguse suhtes nõuda osa talu varast, möödumist; need isikud võivad pretendeerida nende kolhoosiperes liikmeksoleku restaureerimisele ja osale nende osavõtuga loodud varast järgnevates jagamistes ja osastamistes, ainult samadel tingimustel, mis ette nähtud punktis a. Kuid erinevalt isikutest, kes varem said kätte oma osa pere varast või kaotasid õiguse vara osale, need kolhoosiperre tagasi pöördunud endised liikmed, kes oma osa pere varast ei saanud ja säilitasid õiguse sellele, võivad kuni aegumistähtaja möödumiseni esitada sellele pretensiooni nii iseseisva hagi teel vara osastamise kohta kui ka osavõtu teel vara osastamisest, mis viiakse läbi mõne pereliikme algatusel. Sellepärast on ebaõige Tambovi oblastikohtu Tšiviilasjade Kohtukolleegiumi määrus M. S. Surkova hagi tema võõrasema N. A. Surkova vastu vara osastamise kohta, millega hagi tunnistati mitte küllaldaselt põhjendatuks selle tõttu, et hageja viis kuud oli abielus ja elas teises majandis; olgugi et tema, nagu see kohtus kindlaks tehti, meheleminekul osa pere varast ei saanud ja pärastpoole uuesti pöördus tagasi võõrasema peresse, siiski Tambovi oblastikohtu Tšiviilasjade Kohtukolleegiumi arvates hageja «meheleminekuga kaotas õiguse pere vara osastamisele» (Vene NFSV Ülemkohtu Tšiviilasjade Kohtukolleegium, toimik nr. 13-V6-34). Säärane väide on ekslik, sest et uude perre astumine ei või olla aluseks üldise aegumistähtaja lühendamiseks hagi suhtes esimese pere vastu.

VII peatükk.

MÕNINGAD PROTSESSUAALKÜSIMUSED HAGIASJADES PEREKONDLIK-VARALISTE JAGAMISTE JA OSASTA- MISTE KOHTA KOLHOOSIPEREDES.

§ 1. Alluvus.

Perekondlik-varaliste jagamiste ja osastamiste asjad kolhoosi-peredes alluvad rahvakohtutele.

Vene NFSV ühiskondlike küla-kohtute määrus¹ määrab sää-raste asjade alluvuse samuti ka ühiskondlikele küla-kohtutele, kuid enamikul juhtudel viimaseid faktiliselt ei ole olemas. Mõned ühiskondlikud küla-kohtud aga (näiteks Moskva oblasti Naro-Fominski rajooni ühiskondlikud külakohtud) muudavad oma tege-vuse seda liiki asjades lihtsalt vabatahtlike jagamiste registree-rimiseks. Vene NFSV Kohtuministerium ja Moskva oblastikohus on andnud korduvalt rahvakohtutele juhtnööre selle kohta, et nad kõigil juhtudel võtaksid oma läbivaatamisele avaldused pere-kondlik-varaliste jagamiste ja osastamiste kohta taluperedes ega saadaks vaidlejaid ühiskondlikesse küla-kohtutesse.

Rahvakohtud, kuhu pöörduvad isikud, kes ei ole rahul ühis-kondlike küla-kohtute otsustega, on kohustatud viimaste poolt seaduste või töötajate huvide rikkumisel peatama küla-kohtute määruste täitmise, võtma asja oma menetlusse ja seda läbi vaa-dates tegema sisulise otsuse. Kuid rahvakohtud tihti kinnitavad või tühistavad ühiskondlikkude küla-kohtute otsused, täites neile mitteomistatud teise kohtuastme funktsioone.

Vene NFSV Ülemkohtu Tsiiviilasjade Kohtukollegiumi mää-ruses Konevite kolhoosipere perekondlik-varalise jagamise hakis-(Voroneži oblast) räägitakse järgmist:

«Maikuu 1946. a. pöördus hageja N. P. Koneva rahvakohtusse

¹ VSKK 1930, nr. 51, art. 629

avaldusega, et kostja ei täida ühiskondliku küla-kohtu otsust, palus seda kinnitada ja täitmiseks kaasa aidata. Rahvakohtunik toimikut välja ei nõudnud ühiskondliku küla-kohtu otsuse seaduslikkuse kontrollimiseks ja ainuisikuliselt tegi määruse selle kinnitamise kohta. Rahvakohtu määrus kuulub tühistamisele, sest et ühiskondlike küla-kohtute määrustiku alusel on ühiskondlike küla-kohtute määrused lõplikud, ei kuulu edasikaebamisele ja kinnitamisele. Siiski rahvakohtunik, kelle tegevusrajoonis asub ühiskondlik küla-kohus ja kellel lasub kohustus juhtida ühiskondlike küla-kohtute tööd, kui ta näeb ühiskondliku küla-kohtu otsuses olulisi seaduse või ühe poole varaliste õiguste rikkumist, võib toimiku välja nõuda, võtta asja oma menetlusse, hädavajalikel juhtudel peatada küla-kohtu määruse täitmise ja asja sisuliselt läbi vaadata üldhagi korras» (toimik nr. 14-V6-54, 1946. a.).

Vaidlusi perekondlik-varaliste jagamiste ja osastamiste kohta kolhoosiperes võivad samuti sisuliselt läbi vaadata oblasti- (krai) kohtud vastavalt märkusele Vene NFSV TsK § 22 juures. Moskva oblastikohus praktiseerib seda õigust laialdaselt eriti keerulistes perekondlik-varaliste jagamiste asjades.

§ 2. Dokumendid, mis on vajalikud avalduste esitamisel perekondlik-varalise jagamise või osastamise kohta kolhoosiperes.

Vene NFSV Kohtuministeeriumi spetsiaalsetes juhtnõoirides kohtuliku menetluse kohta kolhoosipere perekondlik-varaliste jagamiste ja osastamiste asjades pöörab erilist tähelepanu hagi küllaldase dokumentatsiooni vajadusele. Jutt on esmajärjekorras pere vara nimekirjast ja väljavõttest külanõukogu majandite raamatust.

Kolhoosipere vara nimekiri.

Õigesti koostatud kolhoosipere vara nimekirjal on väga oluline tähtsus pere otstarbekohaseks perekondlik-varaliseks jagamiseks.

Kolhoosipere vara nimekiri koostatakse külanõukogude poolt. See tuleneb üldistest normidest külanõukogude kui kohalike võimuorganite funktsioonide kohta.¹

Kuid praktikas esineb juhtumeid, millal külanõukogud hoiduvad kõrvale selle kohustuse täitmisest. Kui avalduse juures jaga-

¹ Vt. Vene NFSV Külanõukogude määrustik VSKK 1931, nr. 11, art. 143.

mise kohta ei ole vara nimekirja selle tõttu, et külanõukogu keeldus seda koostamast, on kohus kohustatud mitte lihtsalt keelduma avalduse vastuvõtmisest, vaid peab saavutama kõrgemate nõukogude organite või prokuratuuri kaudu vastava nimekirja koostamise.

Vene NFSV Põllutöö RK ja Kohtu RK 1927. a. instruksiooniga soovitatakse pere vara nimekiri koostada kahes osas; ühelt poolt eluhoonete ja põllumajandusliku vara kohta, teiselt poolt elukondliku vara kohta. Niisugune nimekirja jagamine on väga otstarbekohane järgneva kohtuliku vara jaotamise seisukohalt pereliikmete vahel, mis nõuab kiiret orienteerumist pere vara koosseisus. Siiski see asjale väga kasulik nimekirja jaotamine on meie praktikas peaaegu tundmata. Kahjuks on haruldased juhud, mis sarnased sellega, mis leidis aset Štšorski rajoonis Tšernigovi oblastis A. I. Motsari hagi M. L. Motsari vastu, kus külanõukogu kuidagi püüdis kvalifitseerida üleskirjutatud vara ja jagas selle «ehitisteks», «mööblikks», «põllumajanduslikuks inventariks», «tisleri tööriistadeks» (toimik nr. 1269, 1946. a. — 29/1947. a.). Säärase kvalifikatsiooni puudulikkusele vaatamata on see siiski teatud saavutus, võrreldes harilike nimekirjadega, mille tüüpiliseks näiteks on Kirovi oblastis Arbaži rajoonis Gvozdevite kolhoosipere vara nimekiri, kus elumaja ja lehma järel tähendatakse teemasin, selle järel lambanahast kasukas, mitut liiki materjalid, edasi vildid, lambanahad, selle järel karjalaut, lambad, lambatalled, lõpuks toiduained (Vene NFSV Ülemkohtu Tsiviilasjade Kohtukolleegiumi määrus, toimik nr. 10-V6-163).

Niisuguse nimekirja olemasolu puhul on kohtul väga raske orienteeruda kolhoosipere vara koostises.

Asi muutub keerulisemaks veel seega, et kolhoosipere nimekirjade koostamisel teevad külanõukogud ühe ja sama vea; nemad võtavad kolhoosipere vara nimekirja asju, mis otstarbe järgi on üksikute pereliikmete isiklik omand ja nagu eespool näidatud, sunnivad kohut tegema jämedaid vigu, kes jaotab kolhoosipere varana asju, mis ei kuulu jagamisele või osastamisele. Nii näiteks seoses I. I. Guvarevi hagi M. I. Gubareva vastu (Voroneži oblast) tehti vara nimekiri, milles kõrvuti elumaja ja kariloomadega on üles kirjutatud keel, grammofon, sulgmadrats, tekk, pudel, peegel, lambanahast kasukas jt. isikliku kasutamise esemed. Isikliku kasutamise esemete nimekirja võtmine oli tehtud ilma küsimust lahendamata, kelle vahendite eest antud esemed olid

omandatud (Vene NFSV Ülemkohtu Tsiviilasjade Kohtukolleegiumi määrus nr. 14-V6-324).

Sagedad on ka vastupidised nähtused, kus nimekirja ei võeta terve rida üldise kasutamise esemeid, raha, mis omandatud ühise vara müügist jne.

Üheks iseloomulikumaks veaks, mis tehakse nimekirjade koostamisel, on see, et instruksioonile vaatamata, mis nõuab, et kogu vara oleks hinnatud rahale ja seejärel kokku võetud üldine vara väärtus, seda kaugeltki ei tehta kõikidel juhtudel. Nii J. I. Želdaki hagnosis A. V. Želdaki vastu (Tšernigovi oblast Tupikovski rajoon, toimik nr. 529, 1946. a.) kõrvuti talumajaga, mis hinnatud kuue tuhandele rublale, on tähendatud mittehinnatud külv talus suurusega 0,20 hektaari, 6 puuda rukkeid, 5 puuda nisu jne.

On täiesti arusaadav, et säärane nimekiri võtab kohtult võimaluse arvutada pereliikmete osa pere varas.

Nimekiri koostatakse ja vara hinnatakse külanõukogu poolt kõikide kohalolevate pereliikmete ja nende poolt juurdekutsutud kõrvaliste isikute (kummaltki poolt mitte rohkem kui kaks) osavõtul. Nimekiri ja hindamisakt kirjutatakse alla poolte, külanõukogu ja juuresolevate kõrvaliste isikute poolt.

Järgmiseks dokumendiks, mis lisatakse avaldusele kolhoosiperest perekondlik-varalise jagamise või osastamise kohta, on väljavõte külanõukogu majandite raamatust pereliikmete arvu kohta nende nimepidi üleslugemisega. Tuleb alla kriipsutada, et jutt pole mitte tõendist, mis määrab kindlaks perekonnaliikmete arvu (kellest osa võib olla mitte pereliikmed) ja ka mitte tõendist, mis määrab kindlaks isikute arvu, kes elavad kolhoosiperes (kellest osa võib elada üürnikena). Kohtule on nimelt vajalikud andmed pereliikmete arvu kohta, mida võib hankida külanõukogu majandite raamatutest (Vene NFSV maakoodeksi terminoloogia järgi «taluraamatutest»). Vastavalt Vene NFSV maakoodeksi §-le 72 «iga pere ja muutused tema koosseisus registreeritakse külanõukogu poolt taluraamatutes (praegu majandite raamatutes — G. P.) kõigi pereliikmete ja tema majaperemehe nimelise äranäitamisega».

Vastavalt Vene NFSV TsPK § 142 võib kohus hagejale välja anda tunnistuse niisuguse väljavõtte saamiseks külanõukogu majandite raamatust, milles samuti peab olema ära näidatud, kes pereliikmetest viibib sõjaväeteenistuses ja ajutistel hooajatöödel.

Üksikutel juhtudel tekib küsimus selle kohta, kas väljavõte

vastab faktilisele olukorrale peres. Majandite raamatu väljavõtte lahkuminek tõelikkusest teatud, tõsi küll, harvadel juhtudel, võib leida aset nii eksituse või ametiisikute teenistusliku kuritarvituse tagajärjel, kui ka selle tõttu, et faktiline olukord alati ei peegeldu majandite raamatus, olgugi et seda seadus nõuab. Nii näiteks N. V. Sirjajevi hagi A. A. Sirjajevi vastu (Moskva oblast, Ramenski rajoon) formaalselt eraldatud poeg faktiliselt ei osastunud, kaks abielus olevat tütar, keda nimekirjas ei olnud märgitud, samal ajal ei saanud veel osa; hageja ise aga, olgugi, et on raamatutes märgitud kui kolhoosi-pere liige, ei võta tegelikult juba palju aastaid majapidamisest osa (Moskva oblastikohus, toimik nr. 12-9).

M. I. Jemeljanova hagi M. A. Jemeljanova vastu majandite raamatu nimekirja väljavõttes ei olnud märgitud majaperemehe vennatütar, kes elas sündimisest saadik 17 a. jooksul kolhoosi-peres ja osutus märgituks hageja mees, kes tegelikult elas pojaga eraldi juba 25 aastat (Moskva oblastikohus, toimik nr. 12-2757, 1948. a.).

Üldreeglina peab kohus pere koosseisu arvutamise juures juhinduma külanõukogu majandite nimekirja väljavõttest, kui aga temal tekib põhjendatud kahtlus üksiku sissekande kohta, siis ta võib teiste tõendite alusel tunnistada pereliikmeks isiku, kes kõigi tundemärkide järgi selleks on, ja vastupidi, mitte lugeda pere liikmeks isikut, kes on ebaõigesti raamatusse sisse kantud.

Täiesti õigesti näitas Moskva oblastikohtu Tsiivilasjade Kohtukolleegium Jermaševi perekondlik-varalise jagamise asjas (Moskva oblastikohus, toimik nr. SG-1542, 1946. a.) järgmist: «Zaraiski rajooni rahvakohus lükkas hagi tagasi sel alusel, et hageja lapsed ei ole märgitud pere, mille majaperemeheks on kostja, majandite raamatus, seejuures arvestamata, et kui nad oleksid näidatud tähendatud pere majandite nimekirjas, siis ei oleks ka vaidlust olnud nende õiguste kohta pere vara osale».

SISUKORD.

I peatükk.

Lk.

Kolhoosipere varaliste suhete üldine iseloomustus.

§ 1. Perekonna ja töö põhimõtted kolhoosipere sisemises struktuuris	3
§ 2. Kolhoosipere vastastikuste varaliste suhete lühike iseloomustus	5
§ 3. Kolhoosipere sisekorda reguleerivad normid	7

II peatükk.

Millistele majanditele ja millistel juhtudel kohaldatakse kolhoosipere perekondlik-varaliste jagamiste ja osastamiste norme.

§ 1. Kolhoosipere perekondlik-varalise jagamise ja eraldamise mõiste	11
§ 2. Isikliku majandi liigi kindlaksmääramine, milles toimub perekondlik-varaline jagamine või osastamine	16

III peatükk.

Isikud, kellel on õigus kolhoosipere vara osale ja isikud, kellel on õigus nõuda kolhoosipere jagamist ja sellest osastamist.

§ 1. Õigus kolhoosipere vara osale ja õigus jagamisele ja osastamisele	20
§ 2. Isikud, kes elavad kolhoosiperes, kuid kel pole õigust pere vara osale	23

IV peatükk.

Vara, mis kuulub jagamisele ja osastamisele kolhoosiperes.

26

V peatükk.

Kolhoosipere vara jaotamise põhialused tema liikmete vahel perekondlik-varaliste jagamiste ja osastamiste puhul.

§ 1. Alused kolhoosipere liikme osa määramiseks pere varast	33
§ 2. Kolhoosipere vara jaotamise kord tema liikmete vahel	35

VI peatükk.

Isikute üksikute kategooriate õigused kolhoosiperes perekondlik-varaliste jagamiste ja osastamiste puhul.

§ 1. Majaperemehe õigused	39
§ 2. Abikaasade õigused	40
§ 3. Pereliikmete õigused, kes viibivad Nõukogude armees ja sõjamerelaevastikus	42

	Lk.
§ 4. Alaealiste õigused	44
§ 5. Pere töövõimetute liikmete õigused (elatanud, invaliidid)	46
§ 6. Manulaste õigused	48
§ 7. Kolhoosipere liikmete õigused, kes ei ole kolhoosiliikmed	51
§ 8. Isikute õigused, kes kolhoosiperest on lahkunud ja on uuesti tagasi tulnud	53

VII p e a t ü k k.

Mõningad protsessuaalküsimused hagiastades perekondlik-varaliste jagamise ja osastamise kohta kolhoosiperedes.

§ 1. Alluvus	57
§ 2. Dokumendid, mis on vajalikud avalduste esitamisel perekondlik-varalise jagamise või osastamise kohta kolhoosiperes	58

Vastutav toimetaja H. Joonase.

Tehniline toimetaja H. Kohu.

Ladumisele antud 18. IX 1950. Trükkimisele antud 13. X 1950. Trükiarv 4000. Paber 60×92, 1/16. Trükihoognaid 4. Arvutuspoognaid 3,98. MB-08141 Trükkikoda „Tartu Kommunist“, Tartu, Ülikooli 21/23. Tellimise nr. 2418.

На эстонском языке.

Т. Н. Полянская. Семейно-имущественные разделы и выделы в колхозном дворе.

Hind rbl. 1.40

Rbl. 1.40

A-18623
11
-

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00448771 8